

Onsdagen den 3 maj

Kl. 19.30

§ 1 Det statliga utvecklingsbiståndet (forts.)

Fortsattes överläggningen angående utrikesutskottets betänkande nr 6.

Herr utrikesministern WICKMAN, som meddelat, att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara fru Dahls (s) i kammarens protokoll för den 26 april intagna fråga, nr 183, om vidgning av biståndet till Demokratiska republiken Vietnam och FNL/PRR i Sydvietnam, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Fru Dahl har frågat mig om regeringen, med anledning av de terrorbombningar som USA nu genomför i norra och södra Vietnam, är beredd vidta åtgärder för att snabbt utvidga biståndet till Demokratiska republiken Vietnam (DRV) och FNL/PRR i Sydvietnam.

De amerikanska bombningarna i Vietnam drabbar civilbefolkningen hårt. Regeringen kommer med hänsyn härtill att ställa ökade resurser till förfogande för humanitärt bistånd till DRV och till befolkningen i de av den sydvietnamesiska befrielseströrelsen behärskade områdena.

Det humanitära biståndet till DRV uppgår för närvarande till 25 miljoner kronor om året. Härtill kommer i år 4 miljoner kronor, som anvisades efter de svåra översvämningarna förra sommaren. Inom ramen för den reserv för katastrofinsatser, som regeringen beräknat inom biståndsanslagen, bör utrymme nu beredas för en ökning med 10 miljoner kronor av den humanitära hjälpen till Demokratiska republiken Vietnam.

Jag har redan i statsverkspropositionen förutsett ökade insatser genom FNL. De senaste veckornas händelseutveckling föranleder att beslut härom kommer att fattas inom en snar framtid.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min enkla fråga. Jag återkommer med kommentarer till svaret litet senare i detta mitt anförande, men inledningsvis vill jag säga att jag med tillfredsställelse hälsar att regeringen nu kommer att vidta åtgärder för att utvidga biståndet till både Demokratiska republiken Vietnam och de av befrielseströrelsen behärskade områdena i Sydvietnam, som ju växer snabbt. Samtidigt vill jag säga att det som nu har meddelats ingalunda innebär någon stor utvidgning av biståndet. Jag förutsätter att betydligt större utökningar kommer att aktualiseras snart.

Herr talman! Vi samlas till u-landsdebatten i dag med parollerna från första maj om människovärde, rättvisa, frihet och bröd ringande i öronen. Det är en bra bakgrund för biståndsdebatten, därför att det är de frågorna – om försörjningen och fördelningen av jordens resurser, att

Onsdagen den
3 maj 1972*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet**Om vidgning av bi-
ståndet till Demo-
kratiska republiken
Vietnam och
FNL/PRR i
Sydvietnam*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Om vidgning av bi-
ståndet till Demo-
kratiska republiken
Vietnam och
FNL/PRR i
Sydvietnam*

skapa goda och människovärdiga levnadsförhållanden och ökad social rättvisa -- som är de grundläggande utvecklingsfrågorna.

Den som gör sig besväret att tränga in i situationen i u-länderna och i förhållandet mellan de rika och de fattiga länderna tvingas att dra slutsatser som är obehagliga både för de rika länderna, som i århundraden har utnyttjat de fattiga länderna för att öka sitt eget välstånd, och för många u-landsregeringar som spelar med i det internationella system som medför att fattigdomen i u-länderna på många håll ökar hos folkets breda lager, samtidigt som den rika världens rikedom ökar. Dessvärre tvingas vi också dra obehagliga slutsatser om u-hjälpens utformning på många håll som ett medel för politisk och ekonomisk påtryckning på u-länderna.

Det är också ett konstaterande som inleder utrikesutskottets betänkande nr 6, där man citerar statsverkspropositionen och säger: "Alltför många av tredje världens länder tvingas av de ekonomiska relationerna till i-länderna att bygga sina samhällen mera i enlighet med i-ländernas intressen än efter egna nationella önskemål. De u-länder som söker bryta sig ur detta beroendeförhållande utsätts för svårigheter i sina utvecklingsansträngningar. U-ländernas fortsatta ansträngningar för att i allt större utsträckning frigöra sig från ekonomiska bindningar kommer att medföra krav på en ändring av den rådande internationella maktstrukturen."

Det är också, som jag sade, ett faktum att många i-länder använder sin u-hjälp för att öka sin makt gentemot u-länderna.

Det är dessa förhållanden som ligger bakom den diskussion om länderkoncentration och länderval som vi har fört i Sverige, särskilt i riksdagens u-hjälpsdebatter, under de senaste åren. Den har lett till att vi inom det socialdemokratiska partiet ställt kravet att u-hjälpen icke får förenas med villkor beträffande u-ländernas ekonomiska och politiska prestationer eller politik och att den inte heller får ha en sådan effekt att den ökar orättvisorna inom eller mellan länderna. Vårt biståndssamarbete måste tvärtom i första hand koncentreras till länder där man verkligen arbetar för att åstadkomma större social rättvisa och att lyfta folkets levnadsförhållanden upp till en nivå som vi kan acceptera med utgångspunkt från våra grundläggande värderingar när det gäller social rättvisa.

Jag har i dagens debatt noterat att många talare från oppositionen velat ansluta sig till den politiken, och det tycker jag är en framgång. Men tyvärr har vi också fått höra de vanliga påståendena om en politisering av u-hjälpspolitiken från socialdemokratisk sida. Med detta har man då velat göra gällande att vi skulle vilja använda u-hjälpen som ett medel för att sprida vår egen uppfattning till u-länderna och bara ge bistånd till sådana länder som delar den. Det här är en debatt som förts år efter år i kammaren. Varje gång har vi tillbakavisat påståendena att vi skulle ägna oss åt något slags maktfullkomlig imperialism gentemot u-länderna. Det är ingen partipolitisk styrning vi vill ha -- det är en uppfinning av den borgerliga oppositionen.

Jag har i en tidigare u-hjälpsdebatt crinrat om en artikel som jag skrev i den socialdemokratiska tidskriften Tiden 1968, när den här diskussionen inleddes. Ingenstans ställs där krav på en partipolitisk styrning. Tvärtom sägs det mycket kraftfullt ifrån att vad det är fråga om är att vi skall analysera vad som faktiskt görs i varje land när det gäller

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Om vidgning av bi-
ståndet till Demo-
kratiska republiken
Vietnam och
FNL/PRR i
Sydvietnam*

ekonomiska, sociala och politiska reformer, att vi icke får acceptera att man manipulerar med u-ländernas regeringar eller politiska system och att det måste ske en långsiktig planering. — Det är det ena.

Samtidigt finner jag det efter dagens debatt viktigt att slå fast att detta inte innebär att det är några menlösa principer som vi har anslutit oss till. Vi menar verkligen allvar med kravet på att biståndet skall koncentreras till länder som för en politik som leder till att folkets flertal får det bättre. Det medför ställningstaganden, det leder till slutsatser och konsekvenser för biståndets inriktning; det är inget tvivel om det.

Jag har, herr talman, efter dagens debatt ansett det viktigt att påpeka dessa två saker.

Har vi den principen som grund, att det är strävandena att åstadkomma social rättvisa som i första hand skall dirigera vårt länderval och inriktningen av vårt utvecklings-samarbete, så blir ingenting viktigare än att effektivt och konsekvent stödja de folk som kämpar mot kolonialism och nykolonialism och för oberoende och social rättvisa.

Jag har haft tillfälle att följa den kampen på nära håll både i Vietnam och i en av Portugals kolonier. Det finns ingenting som är så påtagligt, ingenting som är en så gripande och imponerande upplevelse som detta att det är drömmen om den fria människan, om ett gott och rättfärdigt samhälle, som driver den kamp man för i dessa länder mot utländska och inhemska förtryckare. Det är den drömmen som kommer före allting annat, och det som redan medan kriget pågår görs för att förverkliga den drömmen är insatsen som överträffar vad som görs i många självständiga länder.

Man kan gå till de politiska ledarna i de här rörelserna och lära vad de anser vara det viktigaste för sitt folks strävanden. Jag vill här bara citera vad Nordvietnams premiärminister Pham Van Dong sade som slutet av ett budskap till svenska folket, som jag fick med mig när jag var där i höstas. Jag tycker att vi skall tänka på de orden nu, när USA varje dag bombar städer och byar, fabriker och risfält, i hela Vietnam. Han sade:

”I dag kämpar alla medvetna människor i världen för ett bättre liv och bättre levnadsförhållanden. Detta är en oundviklig historisk utveckling. För att uppnå detta mål kan mänskligheten komma att tvingas betala ett mycket högt pris. Men det finns ingen annan utväg för mänskligheten och för den mänskliga civilisationen om världens folk en gång ska lyckas göra slut på kriget, exploateringen och förtrycket.”

Och verkligheten, vart man än kommer, visar att dessa människor menar allvar i dessa strävanden. Det borde alltså vara självklart för oss att ge stödet till folken i Indokina, i Portugals kolonier och i södra Afrika prioritet. Visst är det sant att våra insatser på det här området är unika i västvärlden. Det är ytterst få länder som över huvud taget ger något stöd alls, och det stöd som lämnas är av mycket liten omfattning. Och visst är det sant att vårt stöd har ökat ganska snabbt under de senaste åren. Men jag vill ändå, herr talman, hävda att vårt bistånd i detta sammanhang fortfarande är alldeles för obetydligt både jämfört med hela vår biståndsbudget och jämfört med det behov som finns.

När det gäller befrielse-rörelserna i Afrika — i södra Afrika och i Portugals kolonier — finns i årets budget ett totalt anslag på 15 miljoner

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

*Om vidgning av bi-
ståndet till Demo-
kratiska republiken
Vietnam och
FNL/PRR i
Sydvietnam*

kronor. Jag finner det anslaget vara helt otillräckligt. Jag har noterat att utskottet i år har upprepat det som förra året anfördes, nämligen att medel kommer att kunna påräknas för att tillgodose de behov som redovisas från befrielseörelsernas sida. Jag vill med kraft stryka under att man bör göra omfördelningar i biståndsbudgeten, om det blir nödvändigt för att tillgodose behoven – och skall man se till de behov som föreligger råder det inget tvivel om att man måste göra det.

När det gäller Indokina kan man naturligtvis säga att biståndet till Demokratiska republiken Vietnam i dag har nått en betydande omfattning. Demokratiska republiken Vietnam i dag är en av de största biståndsmottagarna. Jag har med tillfredsställelse sett att statsverkspropositionen har framhållit att det är ett långsiktigt utvecklingssamarbete som vi nu har inlett – någonting som ytterligare underströks av utrikesministern i hans tal den 11 mars vid Svenska kommitténs för Vietnam årsmöte. Jag har i dag också med tillfredsställelse mottagit beskedet att man anslagit ytterligare 10 miljoner kronor. Men jag anser att även detta biståndet behöver utvidgas betydligt – det är så självklart att vi nästan inte skulle behöva påpeka det.

Ändå, herr talman, är situationen i de övriga länderna i Indokina betydligt sämre. Det bistånd som har lämnats till PRR, till Laos och Cambodja är av mycket liten omfattning. Det innefattar för närvarande enbart medicinsk utrustning, och av alla tecken att döma har det gått långsamt att förmedla biståndet. Jag skulle ha önskat, herr talman, att utskottet hade ägnat de här frågorna större uppmärksamhet än vad som faktiskt har skett. Det är i och för sig bra att principen om bistånd är godtagen och att man understryker hur viktigt det är att regeringen och riksdagen ägnar uppmärksamhet åt biståndet till Indokinas folk. Men det behövs nu både en ökning av biståndsbeloppens storlek och en förbättring av innehåll i det bistånd som lämnas, och jag tror att vi igen måste överväga vilka kanaliseringvägar som vi skall använda oss av.

När riksdagen och regeringen har motiverat att man använder sig av Röda korset för förmedling av det här biståndet, då har det skett med hänvisning till effektivitetsprincipen, att detta skulle vara den effektivaste förmedlingskanalen. Jag tror att erfarenheterna nu har visat att så inte är fallet. När utrikesministern talade på Vietnamkommitténs årsmöte den 11 mars framkom det att man hade den uppfattningen också inom UD och att man inte ville utesluta att andra kanaliseringvägar måste övervägas.

Min personliga uppfattning har jag deklarerat tidigare i denna fråga. Jag anser att biståndet skall förmedlas direkt till befrielseörelserna och att det måste komma att innefatta betydligt fler olika biståndstyper, varuslag, än vad som för närvarande är fallet.

Den som har sett förhållandena i de områden som det är frågan om och som vet hur befrielseörelserna arbetar och under vilka villkor människorna lever, måste säga sig att det inte är särskilt humanitärt med den begränsning för biståndet som vi enligt principen om s. k. humanitärt bistånd i dag har. Det är inte humanitärt att inskränka sig till att skicka ett mycket snävt sortiment av varor, ofta sådana som inte alls motsvarar det primära behovet.

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet**Om vidgning av bi-
ståndet till Demo-
kratiska republiken
Vietnam och
FNL/PRR i
Sydvietnam*

Det verkligt humanitära skulle vara att ge bistånd på bredare basis av den typ som vi lämnar till befrielseörelserna i Portugals kolonier. Jag är inte ense med vpk och herr Måbrink, när man säger att det där är frågan om förmyndarmentalitet från svensk sida, Dit lämnas nämligen ett bistånd som är effektivt när det gäller att hjälpa befrielseörelsen att upprätthålla den sociala, civila organisationen i de befriade områdena. Vi borde nu ta steget fullt ut också när det gäller Indokina och de befriade områdena där och se till att det biståndet blir så effektivt att det verkligen kan hjälpa människorna att överleva på ett bättre sätt.

Herr talman! Jag vill till slut deklarerat att jag är fullständigt övertygad om att det finns ingen annan än befrielseörelserna själva som över huvud taget kan effektivt förmedla detta bistånd. Det finns inga andra som har en organisation som duger. Befrielseörelserna är inte i behov av organisatorisk hjälp från något håll. De kan naturligtvis inte släppa in utländska experter i de befriade områdena, av säkerhetsskäl och andra viktiga skäl.

Herr talman, jag vill sluta mitt anförande med att kraftigt understryka att vi nu måste anstränga oss att med olika medel effektivisera biståndet till befrielseörelserna i Indokina.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vad Birgitta Dahl har anført är ur många synpunkter mycket klokt och riktigt, men när hon nu så varmt förespråkar nödvändigheten av ett ökat stöd åt befrielseörelserna och åt Vietnam vore det kanske mera logiskt om hon hade anslutit sig till vpk-motionerna i det stycket. Och när hon samtidigt hävdar betydelsen av att principerna om länderfördelningen bör bygga på åtminstone någon sorts minimikriterium för ett lands regim och dess utvecklingsvänlighet, dess villighet att befrämja en social och ekonomisk utveckling i landet och till folkmajoritetens fromma, då vore det också konsekvent att hon hade stött vpk-yrkandena om ökat stöd åt befrielseörelserna på bekostnad av det relativt stora anslag till IDA som vi alla väl vet kommer att i en komprometterande stor utsträckning kanaliseras till länder där viljan att befrämja en social och ekonomisk utveckling till folkmajoritetens fromma knappast är för handen.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan mig och vpk är att jag hyser förtroende för den politik som regeringen för vad beträffar stödet till befrielseörelserna och ländervalet.

Jag har i utrikesutskottets betänkande nr 6 fått sådana försäkringar i vad gäller de två motioner som jag själv har väckt beträffande biståndet till Demokratiska republiken Vietnam och befrielseörelserna i Laos, Cambodja och Sydvietnam att jag anser att riksdagen slår fast, genom de uttalanden som görs i anledning av dessa motioner, att en ökning av biståndet skall komma till stånd. Dessutom framgår detta klart både av statsverkspropositionen och det anförande som utrikesministern höll vid Svenska kommitténs för Vietnam årsmöte och av det svar som jag i dag har fått på min fråga. Jag är emellertid inte helt nöjd med omfattningen

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

och inriktningen av det bistånd som vi för närvarande lämnar i detta avseende och därför har jag velat markera det.

Jag vill avslutningsvis säga att med den uppslutning som i dag både den allmänna opinionen och vi här i riksdagen har manifesterat kring stödet för Vietnams folk tror jag också att det finns anledning att gå ett steg längre när det gäller biståndet till Indokina.

(Med anledning av att en person på åhörarläktaren tog till orda erinrade herr talmannen om att demonstrationer på läktaren ej var tillåtna.)

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan fru Dahl och vpk är väl den, att medan vpk lägger fram konkreta förslag och röstar på dem nöjer sig fru Dahl med att förklara sitt förtroende för en regeringspolitik som i den här saken inte alls följer samma linje som vårt partis politik, utan som är betydligt mera restriktiv. Skillnaden mellan vpk och fru Dahl består också däri att fru Dahl inte bara har förtroende för *regeringen*, utan tydligen även för IDA och Världsbanken, vilka vpk inte har några sådana illusioner om.

Med anledning av att åhörare ropade slagord från läktaren och uppvisade en banderoll yttrade herr TALMANNEN:

Jag vill ånyo erinra om att demonstrationer på läktaren ej är tillåtna.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är, skulle jag vilja säga till herr Svensson i Malmö, också en fråga om att arbeta – i det här huset och i andra sammanhang – så, att man får resultat av betydelse för Vietnams folk, och det är alldeles otvetydigt att den breda opinion som har stöd bland folkrörelserna och bland de fackliga organisationerna inom arbetarrörelsen även har lett till att regeringen har stöd för att agera i Vietnamfrågan.

Jag föredrar, herr talman, att arbeta på *det* sättet i Vietnamfrågan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! I förra årets biståndsdebatt tillät jag mig att rikta uppmärksamheten på ett beslut av Europarådets rådgivande församling i början av 1971. Jag tänker på församlingens resolution nr 478. Denna resolution hade antagits på grundval av dokument härrörande från det i november 1970 avhållna fjärde seminariet i Strasbourg angående internationella – särskilt europeiska – organisationers aktiviteter till främjande av frivillig u-landstjänst. Vid detta seminarium hade det bl. a. förekommit en väl förberedd s. k. konsultation mellan vissa deltagare i seminariet och en del teknisk expertis rörande u-ländernas industrialisering. Konsultationen, där jag själv hade tillfälle att delta, ledde till en särskild rapport. I denna riktades uppmärksamheten på behovet av specialiserad industrialiseringsmetodik eller -strategi för u-länderna.

Som vi alla vet utmärks u-ländernas situation av stor brist på kapital och samtidigt stor och växande arbetslöshet, sammanhängande med hög

nativitet och trots allt sjunkande mortalitet. Dessa länder behöver därför en teknik inte av den västerländska, starkt kapitalkrävande och mindre personalkrävande typen, i varje fall inte i initialskedet. En sådan teknik passar varken dessa länders jordbruk eller industri. Uppmärksamheten riktades därför i rapporten på hur konstruktiva insatser pågår för att skapa ett ekonomiskt godtagbart, tekniskt alternativ till i-ländernas avancerade teknik, ett alternativ som är mera personalintensivt och samtidigt mindre kapitalkrävande. Denna teknik skulle alltså lämpa sig bättre för produktionen i länder med kapitalbrist och stigande arbetslöshet både i städerna och på landsbygden.

De enklare produktionsmetoder som det här gäller brukar täckas in under termen "intermediate technology". Det rör sig här om tekniskt enkla men likväl moderna tillverkningsmetoder på en nivå *mellan* dem som utnyttjas vid primitivt hantverksbetonad respektive högmekaniserad produktion.

Europarådsförsamlingens resolutioner överlämnades till bl. a. FN:s berörda biståndsorgan och till OECD. Ett av syftena med detta var att rikta speciell uppmärksamhet på konsultationsgruppens uttalade förhoppning om att OECD i samverkan med lämpliga FN-organ skulle ägna intresse åt den här problematiken, bl. a. genom att söka grunda ett internationellt informationskontor rörande den mera u-landsanpassade tekniken eller teknologin.

Den vid samma session med Europarådets rådgivande församling antagna rekommendationen nr 635 riktade sig direkt till Europarådets ministerråd. Man hoppades att detta råd med sitt politiska stöd skulle överlämna förslaget om grundande av ett internationellt centrum för "intermediate technology" till OECD. Syftet var detsamma, nämligen att detta organ i sin tur skulle ta upp frågan om att starta ett sådant centrum och i samverkan med FN ge det stöd åt dess verksamhet, som kunde erfordras.

Jag ställde nu, herr talman, i förra årets u-landsdebatt den frågan om regeringen är beredd att använda sitt inflytande i ministerrådet – t. ex. genom den svenske Europarådsambassadören – och i OECD för att främja den nämnda konsultationsgruppens uppslag om ett internationellt informationscentrum av det slag det här gäller. Enligt vad jag nyligen har inhämtat vid besök i Strasbourg har någon särskild åtgärd i rekommendationens anda hittills inte vidtagits av ministerrådet.

Detta är anledningen till att jag tillåtit mig att begära ordet i denna debatt för att änyo ställa frågan till regeringen rörande åtgärder till utveckling och främjande av en mera u-landsanpassad teknologi. Det är mig väl bekant att industribiståndsutredningen tillkallats förra året för att bl. a. ägna uppmärksamhet åt möjligheterna att från svensk sida bidra med utveckling av en för u-länderna speciellt lämpad teknologi. Det vore emellertid av största intresse att veta i vad mån denna utredning kopplat på dessa redan initierade strävanden genom att inrikta sig på internationell samverkan om u-landsteknologin, t. ex. genom OECD, för att driva fram ett utvecklingsarbete av det slag som äsyftas med den Europarådets rekommendation, som jag alltså berörde i förra årets debatt och nu ännu en gång finner anledning att återropa.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Herr talman! Det andra skälet till att jag vågat begära ordet i denna debatt är mitt intresse för att främja samverkan över gränserna mellan i-länderna i vad avser deras frivilliga biståndsarbete, dvs. vad som med en enligt min mening från u-ländernas synpunkt olämplig term kallas fredskårsverksamheten. Jag vill rikta uppmärksamheten på att det femte seminariet om frivilligt u-landsarbete för närvarande är under intensiv planering. Seminariet skall hållas på hösten nästa år och torde få till huvudtema "Developments in multinational cooperation". Jag finner det angeläget att vidarebefordra den upplysningen, att det nu håller på att växa fram ett nära samarbete rörande detta seminariums anordnande och genomförande mellan "Regional Conference on International Voluntary Service", som består av ett stort antal helt frivilliga organisationer i Europa för främjandet av biståndsverksamhet och "International Secretariat for Volunteer Service", dvs. den av olika regeringar organiserade frivilligverksamheten i u-länderna samt slutligen "United Nations Volunteer Programme," topporganet för FN:s nyuppsatta fredskår.

I egenskap av ordförande i en liten arbetsgrupp för planeringen av detta seminarium – tillsatt av Europarådets social- och hälsovårdsutskott – och såsom rådets rapportör i hithörande frågor under några år vill jag vid detta tillfälle uttala förhoppningen om en allt starkare utveckling av det sålunda påbörjade samarbetet mellan de olika internationellt verk-samma fredskårsorganen på toppnivå, nu till en början genom det planerade seminariet om frivilligtjänsten i u-länderna, som alltså skall hållas nästa år.

Att en sådan utveckling inletts nu visar att frivilligtjänsten – den må ske genom enskilda organisationer eller genom statliga organ – är en idé som alltjämt har stor livskraft i sig och attraherar ungdom i i-länder över hela klotet till fredliga insatser i u-länderna.

Herr talman! I anslutning till vad jag här har anfört ber jag att i första hand få yrka bifall till reservationen 11 vid punkten 18 i utrikesutskot-tets betänkande nr 6.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Det mesta har redan sagts i den här långa debatten. Därför ämnar jag bara säga några ord om hur man skall kunna skapa ett bättre politiskt underlag bland den breda allmänheten för ett ökat svenskt bistånd.

Enprocentsmålet har utan tvivel varit av stort värde. Om inte det beslutats av den socialdemokratiska partikongressen 1967 och av riksdagen 1968, hade troligen biståndsvolymen ökat långsammare än som nu skett. Erfarenheterna från andra industriländer under senare år tyder på det.

Många har här från talarstolen under dagens debatt vittnat om att u-hjälpen inte är särskilt populär bland medborgarna. Andra behov – inte minst ökad privat konsumtion – upplevs som mer angelägna. Det säger sig självt att riksdagen inte är efter år kan fortsätta att besluta om kraftiga ökningsar av biståndsvolymen om inte en majoritet av det svenska folket står bakom en sådan politik.

Vi har väl alla i olika sammanhang mött människor som varit starkt

negativa till den växande u-hjälpen. Många pekar i dag på biståndsanslagen när de pratar om olika sätt att mildra de skatter som man anser vara alltför höga. Den negativa u-hjälpsopinionen är till stor del en back-lash som skapats av den kverulantiska skattedebatten.

Det finns också stora grupper i vårt land som har det mycket besvärligt att klara den egna familjens ekonomi. Många låginkomsttagare menar med all rätt att de inte har något att avstå. De för en daglig kamp för sin egen knappa välfärd i vårt högstandardsamhälle. För dem blir u-hjälpen helt naturligt en sekundär och teoretisk fråga.

Arne Geijer har här i dag pekat på möjligheten att genom en speciell beskattning – som inte drabbar låginkomsttagarna – skaffa fram ökade resurser för u-hjälpen. Det bör vara ett uppslag att ta fasta på för alla som inser hur nödvändigt det är att bygga ut det svenska biståndet. Vi kan aldrig komma förbi sambandet mellan våra inhemska jämlikhetsfrågor och våra ansträngningar att föra en internationell utjämningspolitik. Det var därför beklagligt att en så energisk förkämpe för ökad u-hjälp som herr Ullsten så snabbt och definitivt tog avstånd från Arne Geijers resonemang och från en speciell finansiering av de anslag som behövs för att uppfylla enprocentmålet.

Det är ju faktiskt inte några större uppoffringar som kommer att krävas, även om anslagsökningen det sista budgetåret 1974/75 kan förefalla litet väl kraftig. Finansdepartementets och UD:s experter har i den nyligen publicerade utredningen om "Utvecklingsbiståndets samhälls-ekonomiska effekter" visat att vi, för att nå enprocentmålet med bevarad samhällsekonomisk balans, bara behöver dämpa den växande privata konsumtionen med två promille per år fram till 1975.

De som är negativa till det svenska biståndet har hittills varit en ganska tyst opinion och man får väl hoppas att den också skall förbli tyst. Det är därför svårt att skapa sig en klar bild av hur bred och omfattande den är. Vår kunskap om u-hjälpsopinionen är ganska ofullständig. Men många bedömare tycks vara övertygade om att de biståndsnegativa representerar en majoritet av folket.

De opinionsmätningar som gjorts under en följd av år talar lyckligtvis ett annat språk. De tycks visa att den andel av svenska folket som vill öka u-hjälpen har växt under 1960-talet. På senare år har ungefär var tredje tillfrågad sagt sig vilja ha en ökad biståndsvolym. Omkring hälften av de intervjuade har under hela 1960-talet sagt att de anser den vid respektive tidpunkt uppnådda biståndsnivån vara lagom. Det skulle kunna tydas som att 75–85 procent av det svenska folket under de senaste tio åren har haft en positiv inställning till biståndsvolymens utveckling. De som uttalat sig för en minskning av den svenska u-hjälpen har varit fåtaliga.

Opinionsmätningarna har också visat att yngre personer är mer positiva än äldre och att man blir mer positiv till ökad u-hjälp ju högre utbildning och ju högre inkomster man har. En negativ inställning till u-hjälp kan alltså bero på bristande kunskaper och är vanligast bland ekonomiskt och utbildningsmässigt eftersatta grupper i samhället. Därmed har man fått en del anvisningar om hur informationsresurserna bör satsas för att skapa ett bredare politiskt underlag för en fortsatt utbyggnad av biståndsverksamheten.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

I början av 1960-talet var u-hjälpen den fråga som tände den yngre, radikala opinionen i vårt land. I dag är det miljöfrågorna som engagerar. Det är ganska märkligt att så många tycks kunna skilja på u-hjälp och miljövård. Vilken mänsklig miljö kommer vi egentligen att få på den här planeten när det om 30 år finns dubbelt så många människor som skall ha mat, bostäder, kläder och arbete? Nu växer världsbefolkningen på en månad med nästan lika många människor som det bor i Sverige. År 2000 kommer det att finnas 7 miljarder människor på jorden. Två tredjedelar av världens befolkning kommer då att vara under 15 år. Sedan kommer ytterligare miljarder rasande ännu snabbare.

Den viktigaste insats vi kan göra för att säkra vår framtida miljö är därför att hjälpa de fattiga länderna att bromsa den explosiva folkökningen, bygga skolor, utveckla jordbruk och industri. Räcker inte solidariteten till för att öka biståndet så borde åtminstone självbevarelsedriften göra det. Det är en absolut nödvändighet att den nuvarande utvecklingen i de fattiga länderna kan brytas om våra barn och barnbarn skall ha en chans att få leva i en rimlig mänsklig miljö.

Om några veckor drar FN:s miljövårdskonferens in här i riksdagshuset. I de omkring 75 miljörapporterna från olika länder som sänts in i förväg är sambandet mellan utvecklingsbistånd och miljöproblem ett ofta återkommande tema. Rapporterna är ordnade i alfabetisk ordning. I den första – från Afghanistan – lyder sammanfattningen: "Befolkningsexplosionen, förslösningen av naturtillgångarna, dåliga avloppssystem, brist på dricksvatten, den ökade användningen av DDT, avbetningen av naturliga betesmarker och olika andra förhållanden som hänger samman med underutvecklingen är Afghanistans viktigaste ekologiska problem."

Kanske är det detta självklara samband mellan u-hjälp och miljövård på "rymdskeppet Jorden" som under 1970-talet kommer att definitivt övertyga den svenska opinionen om utvecklingsbiståndets avgörande betydelse för vår framtida trygghet.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Socialdemokratins aptit på nya skatter har vi ju bevittnat de senaste dagarna, men det är ändå en aning förvånande att man tror sig kunna göra u-hjälpen någon tjänst genom att införa en särskild u-hjälppsskatt. Det är alldeles självklart – och det har vi betonat från vårt håll både i denna debatt och tidigare – att vi skall tala om vad u-hjälpen kostar. Vi skall klargöra att om man menar allvar med att satsa på ökat bistånd, då måste man acceptera att detta leder till minskad privat och offentlig konsumtion i vårt land. Men det finns ingen anledning att här låta anslag till u-landshjälpen bli föremål för någon särbehandling.

Vi kunde, med samma rätt som Arne Geijer nu föreslår att vi skall införa en särskild skatt för att klara det anslag som avser bistånd till de fattiga folken, föreslå att vi skall ha en särskild skatt för våra försvarsutgifter, som är mycket större, för våra socialpolitiska utgifter eller för undervisningen – för att nu nämna några poster som tar mera pengar än vad u-hjälpsanslagen gör.

Det är svårt att komma ifrån att herr Geijers förslag visar att man är

ohjälpligt fast i betraktelsesättet att biståndsanslagen skall vara en restpost. När man befinner sig i ett tryckt ekonomiskt läge – och det gör vi förvisso – skall alla andra utgifter som vi också anser angelägna klaras med hjälp av de ordinarie skatterna. Vill man dessutom öka biståndet till de fattiga folken, måste man införa en särskild skatt för att klara denna uppgift.

Jag tycker, herr talman, att herr Geijers särskilda skattepaket är förtjänt av samma entydiga nej som regeringens.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Man bör inte bara tala om vad det kostar att öka u-hjälpen såsom vi planerat utan också hur den skall finansieras. Om vi vill nå enprocentmålet, bör vi rimligen utan att nu låsa oss söka efter framkomliga vägar. Finansieringsfrågan är mycket väsentlig, speciellt budgetåret 1974/75, och jag tycker att det är beklagligt att herr Ullsten redan nu har en definitiv ståndpunkt i denna fråga.

Den utredning som framlades för några dagar sedan, om utvecklingsbiståndets samhällsekonomiska effekter, har givit oss värdefulla kunskaper om hur ett ökat bistånd bör finansieras vid bevarad samhällsekonomisk balans. I detta sammanhang tycker jag att mycket talar för Arne Geijers resonemang, och det är säkerligen inte sista gången vi hör det framföras i den offentliga debatten.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! I den mån herr Ericson i Örebro har u-hjälpens intresse för ögonen när han nu i herr Geijers ställe försvarar detta förslag, som jag ursprungligen trodde ändå var ett illa övertänt hugskott, skall jag i och för sig inte misstänkliggöra hans avsikter. Jag tror att han menar vad han säger, men jag tror att han har hoppat i galen tunna.

År 1968 beslöt riksdagen att vi skulle planera u-landshjälpen på sådant sätt att vi skulle nå målet en procent av bruttonationalprodukten budgetåret 1974/75. Det var ett alldeles entydigt beslut. De reservationer man gjorde hade den innebörden att man, om budgetläget så medgav, skulle kunna öka hjälpen ännu snabbare. Det står ganska tydligt angivet i utskottsutlåtandena att det var fråga om en *minimimålsättning*.

Vad är i detta läge regeringens uppgift? Jo, exakt densamma som när vi beslutar om andra utgifter som också bygger på en långtidsplanering, nämligen att planera så att detta beslut kan genomföras. Vad är det för skillnad när vi ställer krav inom inhemska områden och när vi gör det i fråga om biståndspolitik? Har vi inte precis samma krav på regeringen att den skall planera så att riksdagens beslut kan genomföras?

Om man menar att det behövs extraordinära åtgärder för att klara igenom det här beslutet, så uppstår faktiskt frågan: Menade socialdemokratin inte allvar, när man talade om att genomföra enprocentsplanen? Vad är det som har inträffat egentligen, som gör att man nu tvingas tillgripa alla möjliga mer eller mindre desperata förslag? Uppenbarligen ingenting annat än att man börjat få kalla fötter vid tanken på att detta kanske inte är något speciellt populärt förslag att fullfölja.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill bara upplysa riksdagens ledamöter, framför allt herr Ullsten, om att jag inte föreslagit att vi skall finansiera u-hjälpen genom en speciell beskattning. Vad jag sagt är att om vi skall fullfölja målet 1974/75, så blir förmodligen konsekvensen den att vi måste ta ut en särskild skatt för att klara den saken. Herr Ullsten behöver inte bli nervös redan i år. Den tiden kommer väl när vi får tillfälle att diskutera finansieringen närmare. I dag är det ju inte aktuellt att ta någon ställning till den frågan.

Överläggningen, som omfattat samtliga punkter i utskottets betänkande, var härmed slutad.

Punkten 1

Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 5 (litt. C i utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 3 januari 1972) föreslagit att anslagen för internationellt utvecklingssamarbete skulle budgetåret 1972/73 uppgå till 1 250 miljoner kronor, vilket innebar en ökning med 250 miljoner kronor eller 25 % från innevarande budgetår. Härav utgjorde ca 5 miljoner kronor kostnader för utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete och för viss personal vid beskickningar i mottagarländerna. Dessa kostnader var direkt hänförliga till utvecklingssamarbetet och jämförliga med SIDA:s administrationskostnader och borde bedömas i samband med biståndsanslagen även om de redovisades på anslaget A 1. Utrikesförvaltningen. Den tjugofemprocentiga ökningen skedde i enlighet med den metodik riksdagen fastställt för den långsiktiga utvecklingen av anslaget för internationellt utvecklingssamarbete.

Fremst när det gällde det direkta utvecklingssamarbetet var det enligt Kungl. Maj:ts förslag nödvändigt att fastlägga vissa minimiramar för den fortsatta planeringen. Dessa ramar byggde på riksdagens beslut om att den årliga anslagsökningen i absoluta tal skulle bli minst lika stor som under det löpande budgetåret.

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1972:184 av herr Åkerlind (m),

dels motionen 1972:440 av fru Mogård (m) och herr Wijkman (m) vari hemställdes att riksdagen uttalade att 1968 års beslut beträffande anslagsvolymen för det statliga utvecklingsbiståndet alltjämt skulle gälla och hos Kungl. Maj:t hemställdes att i statsverkspropositionen för budgetåret 1973/74 redogjordes för hur härför erforderliga medel beräknades utgå,

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen uttalade, att det statliga anslaget för bistånd till u-länderna i enlighet med tidigare gjorda utfästelser budgetåret 1974/75 skulle ha en omfattning motsvarande en procent av

bruttonationalprodukten (punkt 2), att riksdagen begärde, att Kungl. Maj:t bemyndigade SIDA att i sin planering för budgetåren 1972/73–1974/75 utgå från en total anslagsökning motsvarande tre gånger 35 procent, dvs. att varje års ökning skulle bli 10 procentenheter högre än med nuvarande stegringstakt, varvid fördelningen av denna ökning på vart och ett av de tre budgetåren förutsattes ske med hänsyn till SIDA:s planeringskapacitet (punkt 3) samt att, om den under punkt 3 angivna bedömningen ledde till behov av ökad anslagstilldelning för nästa budgetår, framställning härom skedde på tilläggsstat för budgetåret 1972/73, varvid förutsattes, att hög prioritet gavs åt projekt avseende återuppbyggnaden i Bangladesh (punkt 4).

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

---

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:184,
2. att riksdagen beträffande frågan om ett uttalande om enprocentsmålets uppnående med hänvisning till vad i betänkandet anförts skulle avslå motionerna 1972:440 och 1972:934,
3. att riksdagen beträffande frågan om en redogörelse i nästa års statsverksproposition för den fortsatta medelsberäkningen enligt 1968 års biståndsplan skulle avslå motionen 1972:440,
4. att riksdagen beträffande frågan om SIDA:s planering för budgetåren 1972/73–1974/75 och därav föranledda anslagsäskanden för nästa budgetår skulle avslå motionen 1972:934,
5. att riksdagen beträffande biståndsplaneringen och stegrings takten i det svenska utvecklingsbiståndet fram till enprocentsmålets uppnående 1974/75 som sin mening gav till känna vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,
  1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:184,
  2. att riksdagen i anledning av motionerna 1972:440 och 1972:934, såvitt nu var i fråga, uttalade att det statliga anslaget för bistånd till u-länderna i enlighet med tidigare gjorda utfästelser budgetåret 1974/75 skulle ha en omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten,
  3. att riksdagen i anledning av motionen 1972:934, i vad avsåg vidgat planeringsbemyndigande för SIDA, ev. ytterligare anslag till u-landsbistånd på tilläggsstat för budgetåret 1972/73 samt hög prioritet åt projekt avseende återuppbyggnaden i Bangladesh vid beslut om fördelningen av ytterligare anslag, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Wirmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Korpås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Wirmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Korpås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	194
Nej	—	115
Avstår	—	6

Punkten 2

Biståndspolitikens långsiktiga inriktning och utformning

I det till proposition 1972:1 bilaga 5 fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden hade aviserats att sakkunniga skulle tillkallas för att på basis av gällande målsättningar företa en utredning om det svenska utvecklingssamarbetets utformning på längre sikt.

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att den utredning om det svenska utvecklingsbiståndets utformning på längre sikt, som statsverkspropositionen förutskickade, skulle ges parlamentarisk sammansättning, samt att utredningens direktiv utformades med beaktande av vad som anförts i motion nr 294 (punkt 2),

dels motionen 1972:930 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) vari hemställts att den utredning som aviserats av utrikesministern i statsverkspropositionen fick till uppgift att utreda utvecklingssamarbetet med de fattiga länderna i enlighet med de riktlinjer som framförts i motionen,

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde, att de frågeställningar som redovisades i motionens avsnitt om "översyn av den svenska biståndspolitiken" behandlades i den aviserade utredningen om den svenska biståndspolitiken (punkt 5),

dels motionen 1972:937 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen uttalade sig för en omfördelning av den svenska u-hjälpen innebärande att bistånd till reaktionära regimer inte utgick samt att i överensstämmelse härmed den plan som föreslagits i proposition 1972:1 bilaga 5 frångicks samt att de resurser som sålunda frigjordes användes för bistånd till DRV, PRR, Cuba, FUNK, Laos Patriotiska front, MPLA, FRELIMO och PAIGC, varom yrkats i särskilda partimotioner vid årets riksdag från vänsterpartiet kommunisterna.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen, såvitt avsåg direktiven för utredningen om det svenska utvecklingsbiståndets utformning på längre sikt, skulle anse motionerna 1972:438, 1972:930 och 1972:934 besvarade med vad utskottet anfört,

2. att riksdagen beträffande den aviserade biståndsutredningens sammansättning skulle anse motionen 1972:438 besvarad med vad utskottet anfört,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:937.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 937 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 937.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	298
Nej	—	15
Avstår	—	2

Punkten 3

Biståndets länderinriktning

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1972:182 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avsåg hemställan

1. att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde att de medel till återuppbyggnadsbistånd till Demokratiska republiken Vietnam som avsatts under vart och ett av budgetåren 1970/71 och 1971/72 i sin helhet jämte ränta utbetalades under innevarande kalenderår.

2. att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (prop. 1972:1 bilaga 5) anvisade 100 miljoner kronor till Demokratiska republiken Vietnam och att detta bidrag i sin helhet skulle utgå under budgetåret 1972/73 samt att ingen ränta eller återbetalningsskyldighet skulle förekomma,

dels motionen 1972:215 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari yrkats att riksdagen hemställde hos Kungl. Maj:t att den planerade utbyggnaden av det svenska biståndet till Zambia skulle ta sikte på en biståndsvolym som låg i nivå med våra insatser för de östafrikanska länderna och att möjligheten till insatser i samband med sådana infrastrukturprojekt, som

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

underlättade Zambias förbindelser med Östafrika respektive Botswanas förbindelser med Zambia, speciellt undersöktes,

dels motionen 1972:436 av herr Björck i Nässjö (m), såvitt nu var i fråga,

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att svenskt biståndsarbete i princip borde inrikta sig på de särskilt fattiga u-länderna och att följaktligen Cuba inte borde utgöra mottagarland för större svenska insatser av länderkoncentrerad natur (punkt 3) samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att Kungl. Maj:t vid fördelningen av den humanitära hjälpen till Vietnams folk borde beakta vad som i motionen nr 294 anförts (punkt 4),

dels motionen 1972:932 av fru Dahl m. fl. (s),

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen beslutade ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande ökade svenska biståndsinsatser i Zambia (punkt 10) samt att riksdagen beslutade ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande utvidgning av länderkretsen för svenskt bilateralt bistånd och behovet av en samlad redovisning av erfarenheterna hittills i detta avseende (punkt 11),

dels motionen 1972:935 av herr Hermansson m. fl. (vpk).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande länderplaneringen av de svenska utvecklingsinsatserna med avslag på motionen 1972:934 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:182, i vad avsåg utbetalning av medel för återuppbyggnadsbistånd till Demokratiska republiken Vietnam,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:436 såvitt avsåg bistånd till Cuba och Nordvietnam samt behandlingen av asiatiska minoriteter i Östafrika,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:438 i vad avsåg biståndet till Vietnam,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:438 i vad avsåg biståndet till Cuba,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:932,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:215 samt motionen 1972:934 i vad avsåg biståndet till Zambia.

Reservationer hade avgivits

2. av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet under 1 och 7 bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av motionen 1972:934 beträffande biståndets länderinriktning som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde beträffande utvidgning av länderkretsen för svenskt bilateralt bistånd och behovet av en samlad redovisning av erfarenheterna och planeringen i detta avseende,

7. att riksdagen i anledning av motionerna 1972:215 och 1972:934,

såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i vad avsåg biståndet till Zambia och Botswana,

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

3. av herr Turesson (m), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu var i fråga, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört beträffande bistånd till Cuba.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Wirmark m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Korpås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Wirmark m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Korpås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	198
Nej	-	113
Avstår	-	5

Herr Möller i Göteborg (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 182 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 182 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	298
Nej	-	15
Avstår	-	2

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Turesson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Turesson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Turesson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Turesson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	273
Nej	–	37
Avstår	–	5

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Wirmark m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Korpås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Wirmark m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Korpås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	192
Nej	–	120
Avstår	–	4

Punkten 4

U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

---

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att motion nr 294 överlämnades till de sakkunniga för översyn av svenska bilaterala åtgärder ägnade att främja u-ländernas industrialisering för beaktande särskilt av vad som däri anförts angående riktlinjer för samarbete mellan näringslivet och de biståndsgivande myndigheterna, bildande av ett särskilt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar samt utvidgning och tillämpning av investeringsgarantisystemet (punkt 8),

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen begärde, att Kungl. Maj:t ändrade reglerna för investeringsgarantisystemet så att investeringsgarantier i princip skulle kunna ges för investeringar i alla länder som definitionsmässigt hänfördes till u-länder (punkt 8) samt att riksdagen beslutade ge Kungl. Maj:t till känna vad som i övrigt anförts i motionen beträffande svenska insatser till förmån för u-ländernas industrialisering (punkt 9).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande åtgärder ägnade att främja u-ländernas industrialisering skulle avslå motionen 1972:438,
2. att riksdagen beträffande ändrade regler för investeringsgarantisystemet skulle avslå motionen 1972:934,
3. att riksdagen beträffande svenska insatser till förmån för u-ländernas industrialisering skulle anse motionen 1972:934 besvarad med vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits

4. av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Turesson (m), Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde i anledning av motionerna 1972:438 och 1972:934 beträffande åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering,

2. att riksdagen i anledning av motionerna 1972:438 och 1972:934 begärde att Kungl. Maj:t ändrade reglerna för investeringsgarantisystemet så att investeringsgarantier i princip skulle kunna ges för investering i alla länder som definitionsmässigt hänfördes till u-länder,

3. att riksdagen skulle anhålla hos Kungl. Maj:t att motionerna 1972:438 och 1972:934 överlämnades till industribiståndsutredningen.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Wirmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Korpås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Wirmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Korpås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	163
Nej	–	145
Avstår	–	6

Punkten 5

Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielse rörelser

I propositionen hade förutsetts en fortsatt utvidgning av stödet till befrielse rörelserna liksom till flyktingar och andra grupper från de områden i Afrika som ännu ej uppnått nationellt oberoende.

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1972:57 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen anvisade 20 miljoner kronor till Moçambiques befrielsefront (FRELIMO), 20 miljoner kronor till rörelsen för Guineas och Cap Verdeöarnas självständighet (PAIGC) och 20 miljoner kronor till folk-rörelsen för Angolas befrielse (MPLA) samt att riksdagen beslutade upphäva förmyndarprincipen om humanitärt bistånd till förmån för en princip om villkorslöst stöd till befrielse rörelserna,

dels motionen 1972:80 av herr Hermansson m. fl. (vpk)

dels motionen 1972:931 av fru Dahl m. fl. (s),

dels motionen 1972:934 av herrarna Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen beslutade ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande svenskt stöd till motståndsrörelserna i södra Afrika (punkt 12) och att den s. k. flyktingberedningen skulle ges parlamentarisk representation (punkt 13).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:57 i vad avsåg villkoren för stöd till befrielse rörelser,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:931,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:934 i vad avsåg stöd till motståndsrörelser i södra Afrika och flyktingberedningens sammansättning.

Reservation hade avgivits

5. av herrarna Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:934 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande vidgat stöd till befrielseförelser i södra Afrika samt parlamentarisk representation i flyktingberedningen.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Turesson (m).

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 57 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 57 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	298
Nej	—	15
Avstår	—	1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Wirmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Korpås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 5 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Wirmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Korpås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	187
Nej	—	110
Avstår	—	18

Punkt 6

Forskningsfrågor

I denna punkt hade behandlats
dels motionen 1972:145 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avsåg hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna att Sverige inom FN och andra internationella organ borde verka för att forskning initierades inom förslagsvis UNCTAD, FAO eller inom den av FAO, Världsbanken och UNDP skapade konsultativa gruppen för stöd till jordbruksforskning beträffande ofarliga bekämpningsmedel speciellt lämpade för u-länderna (punkt d) samt att Sverige inom FN och andra internationella organ borde verka för att forskning rörande de miljöfördelar u-ländernas råvaror hade i relation till syntetiska varor initierades (punkt e),

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att motion nr 294 överlämnades till 1971 års utredning angående u-landsforskning för beaktande av vad som i densamma anförts angående u-landsforskningens inriktning och organisation (punkt 5),

dels motionen 1972:946 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:145 i vad avsåg jordbruksforskning och forskning beträffande u-ländernas råvaror,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:438 i vad avsåg u-landsforskning,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:946.

Reservationer hade avgivits

6. av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:145, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att Sverige inom FN och andra internationella organ borde verka för

a) att forskning initierades inom förslagsvis UNCTAD, FAO eller den av FAO, Världsbanken och UNDP skapade konsultativa gruppen för stöd till jordbruksforskning beträffande ofarliga bekämpningsmedel speciellt lämpade för u-länderna,

b) att forskning initierades rörande de miljöfördelar u-ländernas råvaror hade i relation till syntetiska varor,

7. av herr Turesson (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde beträffande u-landsforskningen.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Wirmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 6 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Wirmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	192
Nej	—	119
Avstår	—	3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Turesson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Turesson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 6 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Turesson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Turesson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	276
Nej	—	38
Avstår	—	2

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Punkten 9

Varubistånd

I denna punkt hade behandlats dels motionen 1972:943 av herr Regnéll m. fl. (m), dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna att det svenska biståndet vid arbetslöshet i Sverige temporärt skulle kunna bindas för inköp av svenska varor när så kunde ske utan nackdelar för mottagarlandet (punkt 6).

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. skulle avslå motionen 1972:438 i vad avsåg inköp av svenska varor,
2. skulle avslå motionen 1972:943.

Reservation hade avgivits

8. av herr Turesson (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört beträffande varubistånd.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Turesson, och förklarades den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Sedan herr Turesson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 9 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Turesson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Turesson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	274
Nej	—	38
Avstår	—	4

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10–13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

I denna punkt hade behandlats
dels motionen 1972:319 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, c, fp),
dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg
hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att
inom ramen för beviljade anslag ett belopp om lägst 20 miljoner kronor
skulle utgå till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete
(punkt 7),

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad
avsåg hemställan att riksdagen beslutade ge Kungl. Maj:t till känna vad
som anförts i motionen beträffande stöd till de ideella organisationernas
biståndsverksamhet (punkt 19).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:319,
2. att riksdagen i vad avsåg stöd till de ideella organisationernas
biståndsverksamhet skulle anse motionen 1972:934 besvarad med vad
utskottet anförde.

Reservation hade avgivits

9. av herr Turesson (m), som ansett att utskottets yttrande i viss del
skulle ha av reservanten angiven lydelse.

Utskottets hemställan med därtill hörande motivering

Bifölles.

*Motiveringen avseende motionen nr 438 av herr Bohman m. fl., såvitt
nu var i fråga*

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering i
denna del, dels den i reservationen nr 9 av herr Turesson anförda
motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med överbä-
gande ja besvarad. Sedan herr Turesson begärt votering upplästes och
godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner utrikesutskottets motivering i
betänkandet nr 6 punkten 14 avseende motionen nr 438 såvitt nu är i
fråga röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 9 av herr
Turesson anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Turesson begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja — 252
Nej — 46
Avstår — 18

Punkten 15

**Sveriges deltagande i utvecklingssamarbetet inom ramen för interna-
tionella utvecklingsfonden (IDA)**

I denna punkt hade behandlats
dels motionen 1972:436 av herr Björck i Nässjö (m),
dels motionen 1972:936 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari
hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att Sverige fränsade
sig alla åtaganden -- inklusive medlemskap -- i Världsbanken, IDA och
IFC då dessa utgjorde verksamma redskap åt de imperialistiska stor-
makterna samt att riksdagen skulle avslå förslaget i proposition 1972:1
Bilaga 5 om bidrag till IDA med 177,7 miljoner kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om ersättning för nationaliserad
egendom och om ett skiljedomsinstitut skulle avslå motionen 1972:436,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:936, i vad avsåg Sveriges
åtaganden i Världsbanken.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels
motionen nr 936 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och
förklarades den förta propositionen vara med övertvägande ja besvarad.
Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande
voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i
betänkandet nr 6 punkten 15 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 936 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	--	295
Nej		15
Avstår	--	4

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Informationen i Sverige om u-landsproblemen

Under denna punkt hade redovisats utskottets motivering för den
medelsanvisning som utskottet tillstyrkt under punkten 21.

I detta sammanhang hade behandlats
dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c), såvitt nu
var i fråga,
dels motionen 1972:948 av herr Werner i Malmö m. fl. (m).

Reservation hade avgivits

10. av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c),
Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottets yttrande skulle ha i
reservationen angiven lydelse.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels
den i reservationen nr 10 av herr Wirmark m. fl. anförda motiveringen,
och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja
besvarad. Sedan herr Wirmark begärt votering upplästes och godkändes
följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner utrikesutskottets motivering i
betänkandet nr 6 punkten 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 10 av herr
Wirmark m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirmark begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja	...	198
Nej	-	111
Avstår	-	7

Punkten 18

Organisations- och personalfrågor

I denna punkt hade behandlats motionen 1972:934 av herrar Helén
(fp) och Fälldin (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t
begärde att en fredskårssektion upprättades inom SIDA (punkt 16), att
riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde, att ökade ansträngningar gjordes för
att få till stånd ett organiserat, regelbundet samarbete mellan ungdoms-
organisationer av olika slag och de för fredskåren ansvariga på SIDA
(punkt 17), att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att möjligheterna att
ge fredskåren egna projekt skulle tas bättre till vara i utvecklingssamarbe-
tet med de afrikanska länderna (punkt 18) samt att riksdagen vid
behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bilaga 5, punkten C 4,
Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) skulle bevilja ett med
1 609 000 kronor förhöjt förslagsanslag på 29 193 000 kronor (punkt
21).

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
standet*

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionen 1972:934 i vad avsåg dels upprättandet av en fredskårssektion inom SIDA, dels samarbetet mellan SIDA och ungdomsorganisationerna, dels möjligheterna att ge fredskåren egna projekt.

Reservation hade avgivits

11. av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:934, såvitt nu var i fråga, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande upprättandet av en fredskårsenhet inom SIDA, samarbetet mellan SIDA och ungdomsorganisationerna samt möjligheterna att ge fredskåren egna projekt.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Wirmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Wirmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	— 195
Nej	— 117
Avstår	5

Punkten 19

Bidrag till internationella biståndsprogram

Kungl. Maj:t hade (punkt C 1, s. 23–35) föreslagit riksdagen

att till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 455 850 000 kronor,

att medge att Kungl. Maj:t i enlighet med vad som förordats i propositionen gjorde utfästelser för budgetåren 1973/74 och 1974/75 samt

att godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete.

I den under punkten 15 behandlade motionen 1972:936 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen skulle avslå förslaget i propositionen 1972:1, bilaga 5, om bidrag till IDA med 177,7 miljoner kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete,

2. att riksdagen medgav att Kungl. Maj:t i enlighet med angivna riktlinjer gjorde långtidsutfästelser för budgetåren 1973/74 och 1974/75,

3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:936, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 455 850 000 kronor.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 936 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 19 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 936 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	301
Nej	–	15
Avstår	–	1

Punkten 20

Bilateralt utvecklingssamarbete

Kungl. Maj:t hade (punkt C 2, s. 35--55) föreslagit riksdagen att till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 744 916 000 kronor,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i fråga om svenska utvecklingskrediter, i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner medge ränteeftergift, nedskrivning av skuldbelopp och förlängning av amorteringsfri period samt, för 25-åriga krediter, förlängning av löptiden,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att göra utfästelse om biståndsinsatser över fem framförliggande budgetår inom en total åtaganderam som motsvarade fyra gånger det aktuella budgetårets anslag för bilateralt utvecklingssamarbete,

att godkänna de i propositionen föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Tidigare hade utskottet behandlat
dels under punkt 5 motionen 1972:57 av herr Hermansson m. fl. (vpk)
vari hemställts att riksdagen anvisade 20 miljoner kronor till FRELIMO,
20 miljoner kronor till PAIGC och 20 miljoner kronor till MPLA,

dels under punkt 5 motionen 1972:80 av herr Hermansson m. fl. (vpk)
vari hemställts att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (prop. 1972:1,
bilaga 5) anvisade 100 miljoner kronor till Republiken Sydvietnams
provisoriska revolutionära regering, 50 miljoner kronor till den nationella
befrielse rörelsen FUNK i Cambodja och 50 miljoner kronor till Laos'
partriotiska front,

dels under punkt 3 motionen 1972:182 av herr Hermansson m. fl.
(vpk) vari hemställts att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (proposi-
tion 1972:1, bilaga 5) anvisade 100 miljoner kronor till Demokratiska
republiken Vietnam och att detta bidrag i sin helhet skulle utgå under
budgetåret 1972/73 samt att ingen ränta eller återbetalningsskyldighet
skulle förekomma (punkt 2),

dels under punkten 14 motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m)
vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att
inom ramen för beviljade anslag ett belopp om lägst 20 miljoner kronor
skulle utgå till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete
(punkt 7),

dels under punkten 3 motionen 1972:935 av herr Hermansson m. fl.
(vpk) vari hemställts att riksdagen såsom förslagsanslag anvisade samman-
lagt 25,5 miljoner kronor till Cuba.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:438 i vad avsåg beräkning
av medelsbehovet för missionen och övrigt enskilt hjälparbete,

2. att riksdagen godkände de av Kungl. Maj:t föreslagna riktlinjerna
för bilateralt utvecklingssamarbete,

3. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att, i fråga om svenska
utvecklingskrediter, i samband med internationella skuldkonsoliderings-
aktioner medge ränteeftergifter, nedskrivning av skuldbelopp och förläng-
ning av amorteringsfri period samt, för 25-åriga krediter, förlängning av
löptiden,

4. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att göra utfästelse om
biståndsinsatser över fem framförliggande budgetår inom en total
åtaganderam som motsvarade fyra gånger det aktuella budgetårets anslag
för bilateralt utvecklingssamarbete,

5. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på
motionerna 1972:57, 1972:182, såvitt nu var i fråga, 1972:80 och
1972:935 till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1972/73 på
driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av
744 916 000 kronor.

Reservation hade avgivits

12. av herr Turesson (m) som – vid bifall till reservationen 9 – ansett
att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu var i fråga,

som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde beträffande beräkningen av medelsbehovet för missionens och övrigt enskilt hjälparbete.

Mom. 1-4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 såvitt avsåg stöd till FRELIMO, PAIGC och MPLA

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 57 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 20 mom. 5 såvitt avser stöd till FRELIMO, PAIGC och MPLA röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 57 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 299
Nej -- 15
Avstår -- 2

Mom. 5 såvitt avsåg stöd till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering, den nationella befrielse-rörelsen FUNK i Cambodja och Laos' patriotiska front

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 80 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 20 mom. 5 såvitt avser stöd till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering, den nationella befrielse-rörelsen FUNK i Cambodja och Laos' patriotiska front röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 80.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 299
Nej -- 15
Avstår -- 2

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet*

Onsdagen den
3 maj 1972

Det statliga ut-
vecklingsbi-
ståndet

Mom. 5 såvitt avsåg stöd till Demokratiska republiken Vietnam

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 182 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 20 mom. 5 såvitt avser stöd till Demokratiska republiken Vietnam röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 182 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	299
Nej	—	15
Avstår	—	1

Mom. 5 såvitt avsåg stöd till Cuba

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 935 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 20 mom. 5 såvitt avser stöd till Cuba röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 935.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	298
Nej	—	15
Avstår	—	3

Mom. 5 i övrigt

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21 och 22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Anslag på tilläggsstat för Bangladesh

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Anslag på tilläggs-
stat för Bangladesh*

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 7 i anledning av motion om anslag på tilläggsstat för Bangladesh.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c), punkten 1, vari hemställts att riksdagen med förtur beslutade att till stöd åt de nödlidande i Bangladesh och flyktingar från Bangladesh samt för återuppbyggnaden i Bangladesh på tilläggsstat för innevarande budgetår anslå 100 miljoner kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionen 1972:934, i vad avsåg anslag till Bangladesh på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Reservation hade avgivits av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionen 1972:934, beslutade att på tilläggsstat för innevarande budgetår anslå 100 000 000 kronor till Bangladesh samt som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om biståndets inriktning.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad vid utskottets betänkande.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad som anförts av utskottets ordförande vid behandlingen av föregående betänkande, utrikesutskottets betänkande nr 6, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wirmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wirmark m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 197
Nej - 115
Avstår - 4

§ 3 Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 8 i anledning av motion om diplomatiskt erkännande av Bangladesh.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 En internationell konvention angående ekocid

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 5 i anledning av motioner om en internationell konvention angående ekocid.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Just nu är det folkmordet, inte miljömordet, som står i förgrunden. Det är med smärta och ångest man söker föreställa sig vad som händer i verkligheten bakom de statistiska uppgifterna i krigskommunikéerna från Saigon. Befrielsestyrkornas offensiv har pågått sedan den 30–31 mars, sedan en dryg månad, och USA:s nykoloniala armé och regim slås överallt sönder och samman. När de amerikanska rådgivarna hunnit sätta sig i säkerhet kommer USA:s bombflyg och sjunde flotta och söker utplåna vad som kan finnas kvar av byar och städer.

I gårdagens International Herald Tribune publicerades avsnitt av den kommuniké som redogjorde för händelserna den 1 maj:

”USA-bombplan av typ B-52 gjorde sina häftigaste raider under hela kriget, täckte utkanterna av Quang Tri med mer än ett dussin bombningar och fällde 500 ton sprängämnen på ’nordvietnamesiska’ ställningar.

Andra vågor av B-52:or slog till nära Saigon för andra dagen i följd och bombade ställningar 48 km nordost om huvudstaden.

Amerikanska krigsfartyg vid både den nordvietnamesiska och den sydvietnamesiska kusten besköt misstänkta mål, sade talesmän för USA:s flotta. Hangarfartyget Midway anslöt sig till armadan och ökade därmed antalet hangarfartyg till fem på uppdrag i krigszonen. Ett sjätte hangarfartyg rapporterades vara på väg.”

Vad betyder Quang Tris utkanter och s. k. ställningar 48 km nordost om Saigon? Jo, det betyder att bombmattorna läggs över stadsområden som är utomordentligt tätbefolkade i normala fall och som nu är dubbelt tätbefolkade genom strömmen av människor som söker sig till städerna i tron att där är de bättre skyddade mot bombangrepp. Detta sker i Sydvietnam, i ett land som USA officiellt försvarar och inte angriper.

Vår motion gällde de mer bestående verkningarna av angreppskriget i Indokina. Vi hade förra året en motion med samma innebörd och med krav på att den svenska regeringen skulle ta initiativ för att få till stånd en internationell konvention mot ekocid, mot miljömord. Motionen förra året blev positivt behandlad i utrikesutskottet, även om den blev avslagen. I år har den aktuella motionen blivit behandlad enbart positivt, och jag kasserar in detta betänkande från utrikesutskottet såsom mycket positivt.

Vi nämnde i motionen den teknik som används för att förstöra miljön. Särskilt förödande har den strategiska bombningen med plan av typen

B-52 varit. Ett typiskt B-52-förband omfattar sju plan, som "mättnadsbombar" ett område på 0,8 x 4,8 km, dvs. omkring 400 hektar. Dessa strategiska bombningar dygnet om från mycket hög höjd är områdesbombningar, inte målbombningar, och syftar liksom en stor del av de s. k. taktiska bombningarna till att omintetgöra mänskligt liv i nuet och försvåra eller omöjliggöra mänskligt liv i dessa områden i fortsättningen.

Vi pekade också på andra förstörelsemetoder, bl. a. det bulldozer-program som började i liten skala 1965 och som fått allt större omfattning. Där används numera huvudsakligen större traktorer av typ D-9, som väger 80 ton, därför att – som en citerad kompanichef uttryckte det – "stora träd, 150 cm och mer i diameter, tog musten ur D-7-traktorn", som användes tidigare, "och några träd måste man låta stå kvar".

Det finns enligt de rapporter vi hade när motionen skrevs fem traktorkompanier med 30 traktorer i varje. Där de gått fram finns inte ett spår kvar av byarna eller av det traditionella landskapet i övrigt.

I den tidigare motionen redogjorde vi också för den kemiska krigsföringen som förstört – sannolikt för oöverskådlig framtid – stora delar av växtligheten i Sydvietnam. Den allvarligaste skadan är kanske skadan på mangroveskogarna vid kusten och vid flodmynningarna, som utgör vad man kallar en ekologisk nisch för skaldjur och fiskar och som betyder enormt mycket när det gäller att skydda kusten mot havet. Dessa mangroveskogar, som haft många tusen år på sig för att växa och erövra mark från havet, har förstörts med ganska enkla kemiska medel. Sju-åtta år efter det att vissa av dem har blivit förstörda står de fortfarande helt döda, och man vet inte hur många år eller decennier det kan ta för nya skogar att börja växa.

Vi syftar som sagt till en internationell konvention mot miljömord, mot denna destruktion av ekosystem i stor skala. Utskottet har funnit att man kanske i första hand bör syfta till att få punktförbud mot alla beståndsdelar som ingår i miljömordet, och detta är kanske så långt man kan komma för tillfället. Jag har alltså intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Vi vet att svåra miljöskador i dag åstadkommes under krig. Det för närvarande aktuella exemplet är USA:s krigsföring i Indokina, som inte bara strider mot det i 1925 års Genèveprotokoll uttalade förbudet mot biologiska och kemiska stridsmedel utan även inrymmer massbombningar av en art som förstör hela landskap, förmodligen för överskådlig tid framöver. De desperata massbombningar som nu äger rum riktas inte bara mot militära mål utan slår direkt mot civilbefolkning. Detta gäller också andra stridsmetoder och vapen.

Vietnamkriget, herr talman, är ett exempel på att insatser måste göras för att skapa respekt för existerande förbud och på vikten av ett intensifierat arbete på en vidare utveckling av förbudsreglerna.

I en partimotion från liberalt håll har vi krävt ett förbud mot

Onsdagen den
3 maj 1972

*En internationell
konvention
angående ekocid*

miljömord i samband med krigföring. Det är sant att begreppet ekocid eller miljömord inte är lätt att definiera i entydiga och koncisa juridiska termer. Därför ansluter vi oss till utrikesutskottets tanke, att syftet med motionen i första hand bör främjas genom konkret utformade punktförbud på olika områden.

Men här återstår en rad insatser att göra, såsom utskottet konstaterar. Det gäller att arbeta fram och få accepterad den planerade konventionen mot utveckling, tillverkning och lagring av kemiska stridsmedel. Det sker vid nedrustningskonferensen, och vi hoppas i det sammanhanget att de svenska insatserna skall bidra till att få den konventionen förverkligad och antagen.

Detsamma gäller strävandena att få till stånd förbud mot terror- och zombombningar och mot användning av sådana vapen och stridsmetoder som direkt riktar sig mot civilbefolkningen. Här gäller det också att skapa regler för tillämpningen av förbuden, hur överträdelser skall kunna beivras och vilka åtgärder som då kan vidtas.

Det finns alltså mycket som vi kan göra genom punktförbud och punktinsatser. Men skulle det visa sig att arbetet på de här frågorna både vid nedrustningskonferensen och vid de expertkonferenser som Röda korskommittén ordnar inte leder till positivt resultat, finner vi det både motiverat och angeläget att Sverige överväger att aktualisera tanken på en allmän konvention mot miljömord. Den tanken är också inkluderad i utskottets skrivning.

Herr talman! Det kan visa sig vara ett värde i sig att framföra tanken på en allmän konvention mot miljömord för att få en debatt till stånd. även om utsikterna att få fram en sådan konvention i dag kan te sig små. Man kan också tänka sig den formen, att konventioner om förbud på olika delområden så småningom samordnas i en enda övergripande allmän konvention mot miljömord. Ty vad det gäller, herr talman, är både att skapa internationella rättsregler på detta område och att skapa opinion – en tillräckligt kraftig opinion – för tanken att man inte ens i krig har rätt att medvetet och på lång sikt skada och förstöra människans levande omgivning, "den miljö", för att citera vår motion, "som inte är en enda generations eller ett enda lands egendom". Därför bör Sverige driva på i dessa frågor.

Herr talman! Med de här orden vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 5.

Herr MÖLLER i Gävle (s):

Herr talman! Utrikesutskottets utlåtande nr 5 och de två motioner, av herr Takman och herr Helén, som behandlas däri berör företeelser som i samband med Vietnamkriget upprört stora delar av opinionen i världen. Det gäller USA:s kemiska krigföring med växtbekämpningsmedel o. d. som förstör växtlighet och har djupgående verkningar på ekologin. Det gäller också flyg- och terrorbombning mot civilbefolkningen, liksom bulldozer-program för nedmejning av skogar, användning av superbomber samt tvångsflyttning av civilbefolkning för att åstadkomma zoner för fri eldgivning.

Alla dessa former för krigföring är ovanligt upprörande genom att de

drabbar civilbefolkningen och dess levnadsförutsättningar.

Utrikesutskottet och riksdagen uttalade i höstas att huvuddelen av de stridsmedel och metoder som avses med begreppet "ekocid" eller "miljömord" — två språkliga nyskapelser på detta område — kunde anses vara täckta av internationella förbud. Jag erinrar i det här sammanhanget om Genèveprotokollet av 1925 som förbjuder användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser och bakteriologisk krigföring.

I år breddas debatten i den huvudfråga som det handlar om, och utrikesutskottet omfattar nu samma mening som i fjol. Denna vår mening, nämligen att det existerar ett täckande förbud, har understrukits bl. a. genom en på svenskt initiativ antagen resolution i FN:s generalförsamling 1969. Med stöd av denna, som antogs med en överväldigande majoritet av FN:s medlemsstater, kan hävdas att förbud existerar mot användning i krig av alla former av biologiska och kemiska stridsmedel, däribland även användning i krig av växtbekämpningsmedel och tårgas.

Men den tolkningen är omstridd och accepteras tills vidare på officiellt håll inte av den stat som främst här berörs, nämligen Amerikas förenta stater. President Nixon har aktualiserat ett förslag att kongressen skulle ratificera 1925 års Genèveprotokoll men göra en reservation för växtbekämpningsmedel och tårgas.

Det är givetvis utomordentligt viktigt att vi kan få en entydig och universell tolkning av protokollet och innebörden av däri stipulerade förbud. Man kan väl säga att på senare tid har också på amerikanskt håll visats en ökad förståelse för den rättsliga position Sverige och flera andra länder i detta avseende intar. En framstående vetenskapsman, professor Baxter vid Harvarduniversitetet, har i en artikel skrivit att han antar att om Genèveprotokollet skulle komma under Haagdomstolens prövning för tolkning skulle domstolen sannolikt uttala att protokollet är fullständigt och täcker alla kemiska och biologiska stridsmedel.

Sverige deltar aktivt i arbetet på att utveckla folkrätten i dessa frågor, för att precisera dess innebörd och vidga förbudsreglerna. Som herr Wirmark nyss underströk och som även utskottet uttalar återstår mycket att göra härvidlag för att få en enhetlig tolkning av bestämmelserna och utforma sanktionsbestämmelser om brott mot dessa förbud.

Jag kan nämna att just i dagarna pågår en ny konferens med Internationella rödakorskommittén i Genève, som tillsammans med nedrustningskonferensen i Genève är det organ där dessa frågor främst behandlas. Konferensen utgör en fortsättning på ett arbete som tidigare inletts och Sverige kommer där att ge nya konkreta bidrag till arbetet. Troligen under morgondagen kommer den svenske delegaten att hålla ett tal som utförligt behandlar dessa frågor och som ger bidrag till en vidare utveckling av folkrätten och krigets lagar. Jag har haft tillfälle att läsa det tal som skall hållas, och jag tror mig kunna förutsäga att när referaten inom kort blir kända kommer reaktionen hos svensk opinion att bli positiv och uppskattande. Talet i Genève kan ses som en fortsättning på och utveckling av de tankegångar som framförs i utrikesutskottets betänkande nr 5.

Det råder inga delade meningar om syftet i dessa sakfrågor i utrikesutskottet och, som jag antar, heller inte i riksdagen. Däremot råder

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

---

*En internationell
konvention
angående ekocid*

Onsdagen den
3 maj 1972

*En internationell
konvention
angående ekocid*

viss olikhet i bedömningen av vad som är den bästa metodiken för att främja syftena. Utskottet har ansett att detta sker bäst genom att man fortsätter arbetet med att söka få till stånd konkret utformade punktförbud på olika områden och genom att man utarbetar sanktionsregler för tillämpning av de befintliga förbuden. Det gäller också arbetet på en konvention mot utveckling, tillverkning och lagring av kemiska stridsmedel. Om dessa strävanden skulle visa sig inte leda till resultat bör man, som utskottet säger, "kunna överväga att aktualisera en allmän konvention eller andra lämpliga och realistiska former av initiativ".

Den linjen är konsekvent med tanke på att vi hävdar att ett täckande förbud existerar genom befintliga konventioner och FN-dokument. Vidare är den säkert också den mest praktiska arbetsmetoden just nu. Att i nuvarande internationella läge gå fram och söka aktualisera en allmän konvention mot s. k. miljömord skulle troligen visa sig mindre effektivt av flera skäl och kunna leda till en ofruktbar polemik mer än till en konstruktiv debatt. Men det alternativet hålls fram för att, om inte annat, vid behov kunna aktualiseras i en framtid.

Detta gäller främst en fråga om metodik, inte om angelägenheten i de sakfrågor motionärerna tagit upp och som regeringen, inte minst genom Alva Myrdals insatser, länge och aktivt arbetat på för att bidra till internationella lösningar.

Man kan alltså se utrikesutskottets betänkande över motionerna som en manifestation av enigheten i sakfrågorna i dessa för krigföringens och folkrättens utveckling utomordentligt angelägna frågor.

Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs finansutskottets betänkanden:

Nr 21 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde

Nr 22 i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående ändring i bankoreglementet

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Föredrogs finansutskottets betänkande nr 23 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställning om anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. och Kungl. Maj:ts i proposition 1972:60 angående skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl. i anledning av 1970 års skattereform jämte vissa motioner.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

I denna punkt behandlades

motionen 1972:75 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes

1. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts rörande behovet av en ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun för beaktande i den tillsatta utredningen,

2. att riksdagen för sin del uttalade sig för

dels att kommunerna befriades från den allmänna arbetsgivaravgiften fr. o. m. den 1 juli 1972,

dels ett statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg med ett belopp av 500 kronor per pensionsberättigad, som uppfyllde villkoren för erhållandet av sådana tillägg,

dels att hos regeringen hemställa om statens övertagande av personalkostnaderna för barnstugeverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1972,

motionen 1972:296 av herr Hörberg m. fl. (fp, c, m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att motionen överlämnades för beaktande till den utredning som tillsatts för översyn av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna,

motionen 1972:297 av herr Hörberg m. fl. (fp, m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att motionen för beaktande överlämnades till den utredning som tillsatts för översyn av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna,

motionen 1972:298 av herr Hörberg m. fl. (fp, m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att motionen för beaktande överlämnades till den utredning som tillsatts för översyn av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna,

motionen 1972:401 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen begärde att motionen, i vad den avsåg mer rationella och besparingsvänliga former för statsbidrag till landsting och primärkommuner, av Kungl. Maj:t överlämnades till den nyligen tillsatta utredningen om kostnadsfördelningen mellan stat och kommuner,

motionen 1972:403 av herr Larsson i Öskevik m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle an hålla

1. om tilläggsdirektiv till utredningen om kommunernas ekonomi, syftande till förslag om att primärkommuner och landsting fick full kompensation för inbetald allmän arbetsgivaravgift beträffande löneanställda inom socialvård samt hälso- och sjukvård,

2. att denna fråga av utredningen behandlades med förtur,

motionen 1972:625 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen tillkännagav för Kungl. Maj:t som sin mening vad som anförts i motionen om uppgifter och inriktning för den kommunalekonomiska utredningens arbete.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Kostnads-
fördelningen mellan
stat och kommun*

Utskottet hemställde

att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att motionerna 1972:75, 296, 297, 298, 403, 625 och 401, den sistnämnda såvitt nu var i fråga, överlämnades till kommunalekonomiska utredningen.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Efter flera års diskussioner rörande ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun beslöt riksdagen år 1969 att hos regeringen begära en utredning. Förhållningen av frågan föranledde 1971 års riksdag att ånyo begära, som det hette, "en skyndsam parlamentarisk utredning rörande kommunernas ekonomiska situation, varvid frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun beaktas".

Den nuvarande ordningen beträffande finansieringen av de kommunala bostadstilläggen ansågs utgöra ett exempel på nödvändigheten av att snabbt utreda kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Riksdagen beslutade också att som sin mening ge till känna vad som hade anförts beträffande statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget.

Direktiv till den sedermera tillsatta utredningen om kommunernas ekonomi, av finansministern betecknad som "kommitté", förefaller mera handla om en begränsning av den kommunala servicen och avgiftsfinansiering av densamma än om ändrad kostnadsfördelning. Vänsterpartiet kommunisterna har därför i motion nr 75 föreslagit att riksdagen ånyo som sin mening ger till känna att behovet av en ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun beaktas i den tillsatta utredningen.

Svenska kommunförbundet har i skrivelse till regeringen förra hösten anfört att en utredning av hela kostnadsfördelningsproblemet inte får utgöra hinder för en omedelbar höjning av statsbidragsnivån för vissa verksamheter, där ett ökat statligt kostnadsengagemang är särskilt motiverat. Barntillsynen, våghållningen samt bostadstillägg till pensionärer och barnfamiljer anföras av Kommunförbundet som exempel på sådana områden.

I motionen 75 har vi också anfört att i avvaktan på utredningsresultatet borde åtgärder vidtas redan nu på vissa områden. Vi har liksom Kommunförbundet menat att ett statligt grundbidrag till pensionärernas bostadstillägg är en angelägen åtgärd. Därför har vi i motionen föreslagit att riksdagen uttalar sig för ett sådant bidrag.

Låt mig erinra om att just denna fråga blev föremål för särskild markering i fjolårets beslut här i riksdagen, och det är därför minst sagt anmärkningsvärt att de ledamöter av finansutskottet, som då stod som undertecknare av den reservation som även vann kammarens bifall, nu har sprungit ifrån linjen om särskilda åtgärder på detta område. Man har alltså från de borgerliga partierna nu accepterat utskottsskrivningen att dessa frågor torde rymmas inom ramen för den kommunalekonomiska utredningens arbete. Det kunde vara intressant att höra motiven för denna helomvändning, och jag vill gärna fråga om anledningen.

Vi har i vpk-motionen föreslagit att riksdagen uttalar sig för dels att kommunerna befrias från den allmänna arbetsgivaravgiften, dels att staten övertar personalkostnaderna för barnstugeverksamheten. Utöver att de här berörda frågorna är angelägna och för kommunerna betungan-

de är de också administrativt enkla att lösa oberoende av den mera omfattande utredningen. Finansutskottet har gjort det lätt för sig genom att föreslå att samtliga motioner skickas över till kommunalekonomiska utredningen. Vissa av de väckta motionerna har den utformningen att detta kan vara riktigt, men i motionen 75 föreslås uttalanden från riksdagen i fråga om konkreta åtgärder utan att invänta utredningsresultaten. Att översända den motionen utan ställningstagande till vad som föreslås i densamma kan inte anses vara tillräckligt. Innebär finansutskottets inställning möjligen också att man helt bortser från de synpunkter Svenska kommunförbundet framfört i sin skrivelse rörande omedelbara åtgärder på vissa områden utan att invänta den totala utredningen?

Vpk-motionen innebär att man skulle prioritera några angelägna områden, där åtgärder för en annan kostnadsfördelning bör kunna åstadkommas utan tidsödande utredning om hela kostnadsfördelningsproblemet, och såvitt jag kan förstå var det också det saken gällde förra året när bostadstilläggen gjordes till föremål för ett särskilt beslut. Det är naturligtvis ett framsteg om enskilda frågor kan lösas i avvaktan på utredningens resultat.

Med hänsyn till utformningen av direktiven för utredningen om kommunernas ekonomi och nödvändigheten av ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun samt behovet av att kommunerna befrias från den allmänna arbetsgivaravgiften och att särskilda åtgärder vidtas i fråga om de kommunala bostadstilläggen och barnstugeverksamheten har motionärerna ansett det synnerligen motiverat med ett uttalande från riksdagen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 75.

Herr NORRBY i Gunnarskog (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 23 punkten 1 har utskottet behandlat motionen 627, vari vi motionärer hemställt att alla kommuner inom Värmlands län som tillhör allmänna stödområdet överföres till skattekraftsområde 2.

Det är ingen ny fråga som vi har aktualiserat. Redan år 1965, när beslutet togs i riksdagen, fanns förslag om att Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län skulle inplaceras i ett högre skattekraftsområde, nämligen skattekraftsområde 2. Kamrarna kom här till skiljaktiga beslut, men efter sammanjämkning beslutade riksdagen att överföra delar av länen till område 2. Som skäl för detta anförde statsutskottet att de delar av länen som hade en mera utpräglad karaktär av glesbygd och där befolkningsutvecklingen var särskilt ogynnsam borde överföras till skattekraftsområde 2 och kommuner och församlingar tillförsäkras 110 procent av medelskattekraften i riket.

Häri genom skulle kommuner, som i dessa län på grund av belägenhet, ytbeskaffenhet och befolkningsutveckling hade särskilda svårigheter i ekonomiskt hänseende att kämpa mot, kunna tillgodoses på ett effektivare sätt än enligt det förslag utskottet framlagt i sitt tidigare utlåtande. Utskottet var dock medvetet om att man även med denna justering av gränsen mellan skattekraftsområdena 1 och 2 kanske inte beträffande alla kommuner nådde en sådan utjämning av skattetrycket som kunde anses önskvärd. Men utskottet erinrade om att Kungl. Maj:t enligt förordningen

Onsdagen den
3 maj 1972

*Kostnads-
fördelningen mellan
stat och kommun*

om skatteutjämningsbidrag hade befogenhet att förordna om avvikelser från indelningen i skattekraftsområden och dessutom möjlighet att tilldela kommuner extra skatteutjämningsbidrag i syfte att undanröja obilliga skattetrycksskillnader som inte avhjälpes av bidragen vid brist på skattekraft och vid hög utdebitering.

Vi säger i vår motion, att sedan detta beslut fattades har tiden visat att gränsen för skattekraftsområde 2 borde dras längre söderut och kanske omfatta hela Värmlands län. Berörda områden uppvisar en svårbemästrad arbetslöshet trots att lokaliseringsmedel i betydande omfattning ställts till förfogande. Utflyttningen från området har också medfört en sned åldersfördelning som medför höga kostnader för kommunerna när det gäller åldringsvård, kommunala bostadstillägg osv.

KELP:s sammanställning över skattekraften för några för området representativa kommuner visar en skillnad – ett underskott – för kommunerna på ca 24 skattekronor för år 1972 i förhållande till medelskattekraften i riket. Prognoserna pekar på att detta underskott ökar för att år 1976 vara uppe i ca 34 skattekronor.

Som jag tidigare framhållit talar starka skäl för att hela Värmland borde placeras i skattekraftsområde 2. Men då en år 1970 tillsatt utredning har att överse reglerna om skatteutjämningsbidrag till kommunerna föreslog vi att gränsen för skattekraftsområde 2 inom Värmlands län bör sammanfalla med gränsen för allmänna stödområdet.

Nu säger finansutskottet, att skatteutjämningsrevisionen kommer att lämna sitt betänkande i juni månad i år och att utredningens arbete bör avvaktas innan riksdagen tar ställning till motionärernas förslag, och avstyrker därför motionsyrkandet.

Herr talman! Med hänsyn till att utskottet är enigt avstår jag från yrkande i frågan men uttrycker förhoppningen att utredningens betänkande kommer att utmyнна i ett för dessa områden gynnsamt förslag.

Herr JOSEFSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Herr Berndtson i Linköping sade att finansutskottet har gjort det lätt för sig genom att bara föreslå att en hel rad motioner överlämnas till kommunalekonomiska utredningen.

Jag vet inte om vi har gjort det speciellt lätt för oss. Vi är väl medvetna om att flera av dessa motioner – även motionen 75 från vänsterpartiet kommunisterna – innehåller en rad förslag som skulle få betydande ekonomiska konsekvenser om de genomfördes direkt. Sådana åtgärder bör därför i varje fall föregås av en utredning. Mot den bakgrunden är det väl fullt rimligt att utskottet, som är helt enigt på denna punkt liksom på andra punkter i detta betänkande, föreslår att motionerna överlämnas till den kommunalekonomiska utredningen.

Finansutskottets betänkande nr 23 omspänner ett par ganska stora frågor. Skatteutjämningsbidraget är vi helt eniga om. Vi är också helt överens om den tekniskt sett ganska komplicerade frågan om skattebortfallsbidrag till kommunerna. Jag noterar denna enighet med tillfredsställelse.

Betänkandet redovisar tio motioner. Jag skall inte gå in i någon närmare diskussion med herr Berndtson i Linköping om olika delförslag.

Jag är övertygad om att den kommunalekonomiska utredningen kommer att läsa motionerna och göra det — det vågar jag förutsätta — med påtagligt intresse.

Herr Norrby i Gunnarskog berörde motionen 627 som behandlar frågan om gränserna för skattekraftsområdena. Jag kan förstå att man vill aktualisera önskemål i den riktningen. Som framgår av finansutskottets betänkande får vi, som herr Norrby också påpekade, möjlighet att återkomma till dessa speciella problem. I den situation som nu föreligger tycker vi inom finansutskottet att det inte finns någon anledning att göra något försök till ändrade gränsdragningar. Vi kommer ju aldrig ifrån problemen om var gränserna skall dras och vi kommer aldrig ifrån meningsskiljaktigheter om dessa gränsdragningar. Men när vi får den signalerade utredningen — vi hoppas den kommer redan i juni — blir det tillfälle att i remissyttrandet och med anledning av den blivande propositionen återkomma till de berörda frågorna.

Jag noterar, som sagt, att finansutskottet är enhälligt på alla punkter. Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 23.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om man i en motion begär åtgärder i avvaktan på utredningens resultat kan man ju som motionär inte gärna nöja sig med att utskottet hänvisar motionen till denna utredning som alla förutsätter skall ta en ganska lång tid. Det har väl ändå inte undgått finansutskottet att årets vpk-motion prioriterar några områden där snara åtgärder är både möjliga och nödvändiga i fråga om ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Behovet av en total översyn av kostnadsfördelningen kvarstår givetvis. Vi menar att finansministerns direktiv för den utredningen är alltför snäva; problemet är större än direktiven anger. Därför har vi ansett att riksdagen ånyo borde ha gett till känna som sin mening att behovet av en ändrad kostnadsfördelning bör beaktas i den tillsatta utredningen.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Herr Berndtson i Linköping efterlyste orsakerna till att oppositionen nu frångår vissa synpunkter som vi tidigare har anslutit oss till. Vad som har skett är att sedan vi sist behandlade sådana här frågor har den utredning tillsatts som riksdagen begärt. Jag vill uttala tillfredsställelse över att vi inom utskottet har kunnat uppnå enighet inom samtliga de områden som detta betänkande avhandlar.

Herr Berndtson i Linköping ifrågasätter att vi beaktat de synpunkter som Kommunförbundet har framfört. Jag tror att man inom Kommunförbundet är mycket tacksam över att vi i utskottet lyckats nå enighet i andra mycket väsentliga frågor. Jag tänker då närmast på skattebortfallsbidraget. Vi har all anledning att vara tacksamma över att vi kunnat uppnå enighet vid behandlingen av förslaget på denna punkt.

De olika motioner som nu överlämnas till kommunalekonomiska utredningen omspannar en hel massa olika förhållanden. När vi nu kunde uppnå en total enighet om samtliga de ärenden som ryms i detta

Onsdagen den
3 maj 1972

*Kostnads-
fördelningen mellan
stat och kommun*

betänkande har vi ansett det vara riktigt att göra som vi gjort.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Herr Löfgren försöker motivera de borgerliga ledamöternas ståndpunkt, men jag är inte alldeles övertygad om riktigheten i hans beskrivning. Förra året förelåg det nämligen dels en reservation beträffande utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, dels — trots detta — en reservation beträffande statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg. Bägge dessa reservationer var undertecknade av samma utskottsledamöter, vilka för övrigt är i stort sett desamma som de som i år har undertecknat utskottsbetänkandet. Såvitt jag kan förstå är behovet av en markering i frågan om de kommunala bostadstilläggen minst lika angelägen i år som i fjol.

Det förhållandet att det tillsatts en utredning sedan förra gången har tydligen i varje fall inte påverkat motionsförfattarna. I en av de borgerliga motionerna i detta ärende sägs nämligen följande:

”Med hänsyn till de omfattande utredningsdirektiven kan förutses att avsevärd tid kommer att förflyta innan utredningen framlägger sitt slutbetänkande. På grund härav anser vi det angeläget för kommunernas ekonomi att viktiga dellösningar åstadkommes under utredningens pågående arbete.”

Det är sådana viktiga dellösningar vpk-motionen har förordat.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ytterligare framhålla att samtliga utskottsledamöter har varit helt överens om att det, med hänsyn till att vi lyckats uppnå en totallösning av samtliga de problemställningar som behandlas i utskottets betänkande nr 23 och med hänsyn till att det nu tillsatts en utredning, som kommer att kunna bedöma alla dessa synpunkter, skulle vara riktigt att handla på detta sätt.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Jag tycker att herr Berndtson i Linköping borde vara nöjd med behandlingen av sin motion. Jag vill understryka herr Löfgrens uttalande att det som nu föreslås är något av en paketuppgörelse. Ser man till vad som realiter är möjligt att vinna, tror jag ändå att utskottets förslag är det bästa som kan åstadkommas i den situation som nu föreligger, när en utredning tillsatts för att närmare syna dessa frågor.

Också jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen 75 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill ått kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranledes av bifall till motionen nr 75.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	296
Nej	–	15
Avstår	–	1

§ 7 Avdraget för nedsatt skatteförmåga m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 21 i anledning av motioner angående avdraget för nedsatt skatteförmåga m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1972:173 av herrar Henmark (fp) och Hörberg (fp) samt

motionen 1972:646 av herr Schött m. fl. (m) vari hemställdes

1. att 50 § 2 mom. kommunalskattelagen ändrades så att ordet "väsentligen" utgick, vilket innebar att extra avdrag för nedsatt skatteförmåga kunde medges även om denna inte kunde anses väsentlig,

2. att bestämmelsen om inskränkning i rätten till extra avdrag för nedsatt skatteförmåga för barn som åtnjöt allmänt barnbidrag utgick,

3. att maximibeloppet för extra avdrag höjdes till 10 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1972:173
2. motionen 1972:646.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:646 skulle anta av reservanterna framfört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Hörberg (fp).

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! I motionen 646 med Lars Schött som första namn har moderaterna påtalat en brist som råder i gällande skattesystem i och med att hänsyn inte alltid tas till den nedsatta skatteförmåga som många människor har antingen på grund av eget handikapp eller på grund av

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

Avdraget för nedsatt skatteförmåga m. m.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

Avdraget för nedsatt skatteförmåga m. m.

vård- eller försörjningsansvar gentemot barn, make eller anhörig med nedsatt skatteförmåga. De regler som nu gäller om extra avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga innebär bl. a. att sådant avdrag kan medges med högst 6 000 kronor i vissa särskilt angivna fall, om nedsättningen av skatteförmågan orsakats av sjukdom eller dylikt eller av underhåll av andra närstående än barn för vilka den skattskyldige åtnjuter allmänt barnbidrag.

Nu anser emellertid såväl motionärer som reservanter att bestämmelserna bör ändras på så sätt att ordet "väsentlig" skall utgå och att högsta avdragsbeloppet, som nu är 6 000 kronor, skall höjas till 10 000 kronor, avpassat efter de omständigheter som råder i fallet. Vidare anser vi att bestämmelsen om inskränkning i rätten till extra avdrag för nedsatt skatteförmåga vid underhåll av barn som har allmänt barnbidrag bör utgå.

Motivet för dessa förslag är att de människor som lider av sjukdom eller handikapp har betydligt högre levnadskostnader än friska personer, vilket hänger samman med graden av sjukdomen eller handikappet. Skulle inte dessa få åtnjuta avdrag för nedsatt skatteförmåga, kommer de i realiteten att drabbas av en extra hög progressiv beskattning. Det kan inte vara rimligt att progressiviteten i beskattningen ökar på grund av utgifter för den dyrare livsföring som hänger samman med sjukdom och handikapp.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Riksdagen har många gånger prövat liknande yrkanden som det som reservanterna nu för fram och avvisat dem. Inga nya skäl har anförts detta år.

Det avgörande för extra avdrag, säger utskottet i år liksom riksdagen sagt tidigare, bör vara den skattskyldiges ekonomiska ställning. Har denne betydande inkomst eller förmögenhet, har riksdagen vidare understrukt, kan skatteförmågan knappast vara väsentligt nedsatt såvida han inte fått vidkännas en avsevärd utgift.

Riksdagen har vidare understrukt att kostnader för hemmavarande barn enligt allmänt godtagna principer inte beaktas vid beskattningen utan i stället kompenseras genom bl. a. barnbidrag.

Motionärerna har inte heller visat att den nuvarande beloppsgränsen är otillräcklig.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och

förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

---

*Resultatutjämn-
ning vid
beskattningen*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 273
Nej — 36
Avstår — 1

§ 8 Resultatutjämnning vid beskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 22 i anledning av motioner om resultatutjämnning vid beskattningen.

I detta betänkande behandlades

motionen 1972:76 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till företagskatteberedningen (Fi 1970:77) angående införande av rätt till öppen resultatutjämnning vid beskattningen genom kontometod, i enlighet med vad som anförts i motionen,

motionen 1972:109 av herr Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till bestämmelser angående möjligheter för företag att skattefritt avsätta vinstmedel till fond för täckande av kundförluster och eventuellt tillfälliga förluster,

motionen 1972:307 av herr Schött m. fl. (m) vari hemställtts att riksdagen skulle anhålla att Kungl. Maj:t snarast förelade riksdagen förslag om avsättning till utbildnings- och omställningsfond för företagen i syfte att öka de anställdas ekonomiska trygghet i händelse av företagsnedläggelser, omlokalisering av verksamheten eller andra omställningar,

motionen 1972:406 av herrar Annerås (fp) och Levin (fp) vari hemställtts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till inrättande av investeringsfonder för att främja avsättningen,

Onsdagen den
3 maj 1972

*Resultatutjäm-
ning vid
beskattningen*

motionen 1972:414 av herr Ericsson i Åtvidaberg m. fl. (fp, c) vari hemställd att riksdagen skulle anhänga hos Kungl. Maj:t om tilläggsdirektiv till företagsskatteberedningen (Fi 1970:77) angående införande av ett generellt kontosystem (investeringskonto) vid beskattningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

motionen 1972:417 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om utredning av frågan om inkomstutjämning för konstnärer,

motionen 1972:643 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m, c, fp) vari hemställd att riksdagen

1. skulle anta till motionen följande förslag till

a. förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst,

b. förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning,

2. hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om skyndsamt utredning rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden prövades, samt att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen,

motionen 1972:856 av herr Lothigius m. fl. (m, c, fp) vari hemställd att riksdagen beslutade att tandläkare beviljades rätt att före skatteavdrag få avsätta 5 procent av praktikens årliga bruttointäkter på ett riskkonto,

motionen 1972:866 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om förslag till innevarande års riksdag om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxeringen erhålla avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i enlighet med i motionen uppdragna riktlinjer,

motionen 1972:878 av herr Sjönell m. fl. (c) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om utredning beträffande rätt för företag att avsätta medel till utbildningsfonder i enlighet med vad som anförts i motionen samt

motionen 1972:894 av herr Åberg m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle föreslå att till den kommande skatteutredningen uppdrogs att utreda möjligheten för svenska yrkesfiskare att få göra avsättning till driftregleringsfond.

Utskottet hemställde

A. beträffande förlustutjämningsförordningen
att riksdagen skulle avslå motionen 1972:643 i denna del

B. beträffande utjämning av statlig inkomstskatt
att riksdagen skulle avslå motionen 1972:643 i denna del

C. beträffande resultatutjämning i övrigt
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1972:76
2. motionen 1972:109
3. motionen 1972:307
4. motionen 1972:406
5. motionen 1972:414
6. motionen 1972:417
7. motionen 1972:643 i denna del
8. motionen 1972:856
9. motionen 1972:866
10. motionen 1972:878
11. motionen 1972:894.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

---

*Resultatutjämning vid
beskattningen*

Reservationer hade avgivits

1) beträffande förlustutjämningsförrordningen av herrar Magnusson i Borås (m) och Eriksson i Bäckmora (c), fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c) och Nilsson i Trobro (m), som ansett att utskottet under A bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:643 i denna del skulle anta det vid motionen fogade förslaget till lag om ändring i förordningen (1960:63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst,

2) beträffande utjämning av statlig inkomstskatt av herrar Magnusson i Borås (m) och Eriksson i Bäckmora (c), fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c) och Nilsson i Trobro (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:643 i denna del skulle anta det vid motionen fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning,

3) beträffande förlustutjämning i övrigt av herrar Magnusson i Borås (m) och Eriksson i Bäckmora (c), fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c) och Nilsson i Trobro (m), som ansett att utskottet under C bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:76 och utredningsyrkandet i motionen 1972:643 samt med anledning av motionerna 1972:109, 1972:307, 1972:406, 1972:414, 1972:417, 1972:856, 1972:866, 1972:878 och 1972:894 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde skyndsamt utredning i syfte att genomföra en allmän öppen resultatutjämning genom en kontometod.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Samtliga de motioner som behandlas i detta utskottsbetänkande syftar till att förhindra orättvisor vid beskattningen genom kravet på inkomstårets slutenhet och att lindra de verkningar som uppstår på grund av den hårda progressiva beskattningen, när inkomster varierar från det ena året till det andra. Vi menar att det inte kan vara rimligt att beskatta en del personer hårdare bara därför att de har en ojämn inkomstfördelning mellan de olika åren.

Herr talman! Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till de vid betänkandet fogade reservationerna.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Resultatutjäm-
ning vid
beskattningen*

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Den här frågan tillhör också skatteföljetongerna i riksdagen; vi har hört den under minst ett tiotal år, ja kanske från 1956. Företagsskatteberedningen kommer att pröva samtliga dessa frågor. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Jag kan börja med att instämma i vad herr Brandt sade, nämligen att dessa frågor har återkommit i riksdagen under många år. Att de i dag återigen är föremål för riksdagens ställningstagande beror väl på att de ännu inte på något sätt är lösta.

I det föreliggande betänkandet har skatteutskottet haft att behandla ett antal motioner med yrkanden om rätt till resultatutjämning vid beskattningen liksom om rätt till progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning enligt kontometoden. Frågan prövades av 1957 års skatteutredning men föranledde inget förslag till riksdagen i dessa avseenden.

En allmän resultatutjämning genom kontosystem skulle få betydelse i första hand för mindre rörelseidkare, jordbrukare och fastighetsägare, och dessa företagargrupper är särskilt känsliga för de konjunktursvängningar som med jämna mellanrum uppträder i vårt samhälle och resulterar i företagsnedläggningar och permitteringar. Kontometoden innebär egentligen bara ett uppskov med beskattningen, men den skulle öppna möjligheter till att utjämna skillnaderna mellan olika inkomstår och på det sättet medverka till en ökad ekonomisk stabilitet hos berörda företagare och få stor betydelse just i konjunkturlägen med minskad sysselsättning. Att uppnå en sådan stabilitet i näringslivet och på arbetsmarknaden måste väl också ligga i samhällets intresse. Genom kontometoden skulle man kunna hjälpa alla de mindre företagare som inte har möjlighet att utnyttja systemet med investeringsfonder och skapa större rättvisa mellan olika företagargrupper.

Herr talman! Med det anförda ber också jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! I motionen 109 har jag föreslagit att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till bestämmelser angående möjligheter för företag att skattefritt avsätta vinstmedel till fond för täckande av kundförluster. Såvitt jag vet är det ingen följetong utan får anses vara en nyhet.

Enligt min mening skulle en sådan möjlighet vara av stort värde för mindre företag, som kämpar med stora svårigheter när det gäller kapitalförsörjningen. Drabbas ett sådant företag av kraftiga kundförluster, t. ex. i samband med konkurs, kan detta få mycket allvarliga konsekvenser för företaget och äventyra dess möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Man kan tänka sig ett mindre sågverk som levererar material till en byggmästare, vars företag går omkull. Det kan innebära att det här sågverksföretaget, som har knappt om rörelsemedel, står där utan möjligheter att fortsätta sin verksamhet. Om företaget i ett sådant läge

Onsdagen den
3 maj 1972

---

*Resultatutjäm-
ning vid
beskattningen*

hade en reserv av det slag som riskfonden skulle innebära, kunde det betyda att det klarade sig igenom den ekonomiska kris som en stor kundförlust ändå måste medföra för ett sådant mindre företag.

Utskottet har tyvärr inte ställt sig förstående gentemot motionsyrkandet. Jag vet inte om man riktigt har förstått innebörden i förslaget; i alla fall resonerar man på det sättet att det finns "möjligheter att genom vinstreglerande dispositioner av skilda slag åstadkomma en faktisk resultatutjämning mellan olika år". Men det är ju inte det det är fråga om. Vidare säger utskottet att det finns särskilda regler, t. ex. lagstiftningen om skogskonto – vad den nu skulle ha med den här saken att göra – eller ackumulerad inkomst och förlustutjämning.

Jag har svårt att förstå att de här tingen skulle kunna innebära att man inte behöver en riskfond. Och när vi nu har möjligheter att avsätta medel till s. k. investeringsfonder, som större företag kan utnyttja och som för dem är en värdefull sak, skulle man inte då också kunna skapa en sådan här möjlighet för de mindre företagen, som kämpar för att klara sig, framför allt i lågkonjunkturer av det slag som vi nu har genomlevat. Jag anser, herr talman, att det skulle vara en god sak och yrkar därför bifall till motionen 109.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	161
Nej	–	142
Avstår	–	6

Herr Ullsten (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Rätten till
förtidspension*

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten B röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	163
Nej	—	141
Avstår	—	4

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 109 av herr Westberg i Ljusdal, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Magnusson i Borås begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten C röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	160
Nej	—	149
Avstår	—	2

§ 9 Rätten till förtidspension

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 21 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:55 med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., jämte motioner.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 21 innehåller bl. a. förslag till vidgade möjligheter att erhålla förtidspension. Riksdagens beslut år 1970 kom att innebära vissa oklarheter i den delen, vilket belystes genom ett par uppmärksammade utslag i försäkringsdomstolen. Dessa beslut i domstolen föranledde interpellationer vid höstriksdagens början år 1971. Flera av oss som hade varit med om handläggningen av frågan om förtidspensioneringen i andra lagutskottet fann att de intentioner som låg bakom 1970 års beslut inte helt hade förverkligats genom försäkringsdomstolens utslag.

Genom propositionen 55 år 1972 har socialministern presenterat ett förslag, innebärande att bättre direktiv skulle åstadkommas till ledning för de myndigheter som har att besluta om förtidspensionering. I anledning av propositionen har inte mindre än fyra motioner väckts med förslag till ytterligare klarlägganden när förvärvsarbete på grund av särskilda arbetsmarknadspolitiska förhållanden skall kunna erhålla förtidspension.

Behandlingen i socialförsäkringsutskottet har präglats av en stark vilja från alla håll att söka finna lösningar och klarlägganden till vägledning för främst pensionsdelegationerna när förtidspensionering av arbetsmarknadspolitiska skäl skall beviljas. Utskottsbehandlingen har lett till att utskottet föreslår vissa ändringar och tillägg i Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet är helt enigt i sina förslag – jag vill gärna betyga min glädje över detta. Samtidigt vill jag också vitsorda den goda vilja som verkligen visats för att finna bästa möjliga lösningar av dessa ibland svåra frågor. Jag hoppas därför att de myndigheter som har att besluta i dessa för den enskilde ofta känsliga och ömtåliga ärenden skall finna vägledning för sina ställningstaganden. – Det finns anledning erinra om att i samtliga de fall där fråga om förtidspensionering uppkommer den frågan allsidigt skall prövas, vilket också framgår av 7 kap. 1 § lagen om allmän försäkring.

Till slut, herr talman, vill jag återge ett avsnitt i utskottets motivering som jag hoppas skall ge klarhet i frågeställningar som rests från olika håll när frågan om förvärvsarbetes rätt och möjlighet till förtidspension ställts. Utskottet skriver på s. 13 i betänkandet: "Vid behandlingen av propositionen har inom utskottet uttalats farhågor för att övergångsproblem skulle kunna uppkomma i samband med att de nya bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 1972. Det har gjorts gällande att sådana personer som nämnda dag inte tillhör någon erkänd arbetslöshetskassa och inte heller uppbär omställningsbidrag kommer att under avsevärd tid sakna möjlighet att erhålla förtidspension. Med anledning härav vill utskottet erinra om att sådana personer har möjlighet att ansöka om förtidspension enligt de regler som redan nu gäller."

Min bedömning är att utskottets enhälliga förslag i den viktiga fråga, som de förvärvsarbetes möjligheter till förtidspensionering är, skall ge den rättvisa och trygghet som utskottet vid sin behandling har eftersträvat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

Rätten till
förtidspension

Onsdagen den
3 maj 1972

Rätten till
förtidspension

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Eftersom det här föreligger ett enhälligt utskottsbetänkande finns det ingen anledning för utskottets talesman att hålla något längre anförande, men det är ändå ett par saker som jag vill framhålla och kanske också understryka.

Först vill jag då i likhet med utskottets vice ordförande uttrycka tillfredsställelse över att vi har kunnat enas i utskottet och skriva ett enhälligt utskottsbetänkande. Jag uttrycker också min glädje över att socialministern har lagt detta förslag, eftersom jag anser att den i och för sig betydelsefulla reform som riksdagen beslutade om 1970 inte till alla delar har varit helt tillfredsställande. Det lagförslag som vi nu behandlar innebär närmast ett förtydligande av gällande regler och en komplettering med ytterligare tonvikt på arbetsmarknadsförhållandena.

Förslaget i Kungl. Maj:ts proposition innebär att äldre arbetare som utförsäkrats från arbetslöshetskassorna och inte lyckats få något nytt arbete skall bli berättigade till förtidspension utan hälsoprövning. Jag förstår departementschefens inställning till denna fråga. Här gäller det en grupp människor som är mycket starkt utsatta för förslitning och som har de otryggaste anställningsförhållandena. Det är helt naturligt att man i främsta rummet har inriktat sig på att åstadkomma en förbättring för dem. Men vid behandlingen i utskottet kom vi till den uppfattningen att det finns andra grupper arbetstagare som av sociala skäl principiellt borde behandlas likadant som medlemmar i arbetslöshetskassorna, och därför har vi gjort ett tillägg till Kungl. Maj:ts proposition. Vi har funnit det vara naturligt att rätten till förtidspension utan hälsoprövning skall utvidgas till att gälla även dem som utan att vara med i arbetslöshetskassorna har uppburit omställningsbidrag under 21 månader. Vi har ansett det vara rimligt att också dessa äldre arbetstagare får del av den mildare pensionsprövning som förslaget innebär.

Den grupp som det här är fråga om är lätt att avgränsa. Det gäller människor som har varit arbetstagare och som är långvarigt arbetslösa. Vi har i utskottet ansett oss kunna göra detta tillägg, så mycket mer som det ligger helt i linje med propositionens syfte och inte kräver några extra anslag. Departementschefen har nämligen vid förfrågan sagt, att han anser att det ryms inom ramen för tidigare begärda pensionspengar.

Vi har i utskottet också haft att behandla en del motionsförslag om ytterligare liberalisering av pensionsprövningsreglerna, men de förslagen har vi inte ansett oss kunna tillstyrka.

Herr talman! Den ändring i lagstiftningen som socialministerns förslag innebär och det tillägg utskottet gjort och enhälligt rekommenderat riksdagen att anta hoppas jag skall bli av stort värde för dem som av olika skäl på äldre dagar ställs utanför arbetsmarknaden. Vi hoppas också att ett irritationsmoment mellan allmänheten och försäkringsadministrationen därmed skall vara borta. Det finns anledning att tro att det nu skall bli lättare att avgöra en del tidigare svårbedömda gränfall, av vilka en del, som jag tidigare framhållit, föranlett debatter i riksdagen, även om det givetvis inte finns möjligheter att få ett lagförslag så klart utformat att det inte även i framtiden kan uppstå vissa gränfall. I detta sammanhang finns det anledning att understryka att den reform som

riksdagen fattade beslut om 1970 och som innebar en genomgripande förändring av förtidspensioneringen har visat sig vara mycket värdefull för utslitna och bortrationaliserade äldre människor. Den förbättras nu ytterligare. Men — och detta vill jag särskilt understryka — en pension kan många gånger för en arbetstagare te sig som det sämre alternativet, i varje fall för dem som har ett arbete som han eller hon orkar med. Många i åldern 63 och uppåt är fortfarande vid sådan vigör att de föredrar att vara kvar i arbetslivet om förutsättningar därtill finns. Därför anser jag att förbättrade möjligheter till förtidspension inte får tas till intäkt för att i onödan göra sig av med eller vid nyanställning gå förbi äldre användbar arbetskraft. Arbetsgivaren måste alltså känna sitt ansvar. Arbetet har för de allra flesta människor ett egenvärde och får inte i onödan tas ifrån dem. Att tillvarata den äldre arbetskraften är enligt min mening fortfarande av stor vikt, från både individens och samhällets synpunkt.

Till sist, herr talman, vill jag ytterligare understryka min tillfredsställelse över att vi i utskottet har kunnat bli eniga. Jag instämmer i det redan tidigare framställda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Som tidigare talare framhållit föreligger i detta ärende ett enhälligt betänkande från socialförsäkringsutskottet. Jag har av den anledningen bara några synpunkter att framföra.

Betänkandet behandlar propositionen 55, där det föreslås vissa ändringar i lagen om allmän försäkring när det gäller möjligheterna att av medicinska och arbetsmarknadsmässiga skäl erhålla förtidspension. Den lag vi antog 1970 har lett till att ett ökat antal personer på de angivna skälen kunnat erhålla förtidspension. Men det har, som man har sagt här tidigare, i vissa sammanhang uppstått tolkningssvårigheter. Detta gäller särskilt de arbetsmarknadsmässiga skälen. Man kan kanske säga att bestämmelserna inte varit så otvetydigt klara att man kunnat undgå sådana svårigheter.

I propositionen 55 har man försökt konkretisera under vilka förhållanden de arbetsmarknadsmässiga skälen för en förtidspensionering skall anses föreligga. Man föreslår att den som utförsäkrats från erkänd arbetslöshetskassa och inte kan beredas arbete skall ha rätt till förtidspension, om han inte längre har möjligheter att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller om annat lämpligt arbete inte kan beredas honom.

Det har väckts flera motioner med anledning av propositionen. De har gemensamt haft utgångspunkten att man bör vidga rätten till förtidspension på dessa grunder. I motionen 1580 har jag och några medmotionärer från folkpartiet framhållit att vissa grupper arbetstagare och yrkesutövare enligt propositionens förslag lämnas utanför, därför att de inte tillhör någon erkänd arbetslöshetskassa. Men behovet av pension kan ändå vara lika klart dokumenterat, och vi har i motionen bl. a. anfört:

”Det är orimligt att t. ex. en handlare, en lantbrukare, annan yrkesutövare eller arbetstagare som i 60-årsåldern måste lägga ned sin verksamhet eller saknar arbete och som inte är medlem i erkänd arbetslöshetskassa skall ställas utanför den nu föreslagna vidgningen av

Onsdagen den
3 maj 1972

*Rätten till
förtidspension*

rätten till förtidspensionering.”

I motionerna har föreslagits olika vägar att få till stånd en utvidgning av propositionens förslag och därigenom fånga in de här ovan nämnda grupperna av arbetstagare. Vi har i vår motion föreslagit att för sådana som är oförsäkrade, men som enligt 102 § arbetsmarknadskungörelsen har rätt att få – och som uppburit – omställningsbidrag under 21 månader skulle gälla samma förmåner som för de i propositionen föreslagna grupperna. Vi vill också med tillfredsställelse konstatera att man inom utskottet eftersträvat en gemensam lösning på den frågan och att utskottet nått enighet när det gällt att föreslå vissa ändringar i propositionen i den här delen; de förslagen innebär att utskottet tillstyrker ett bifall till den lösning vi har förordat i motionen 1580.

Jag vill inte på polemisera mot propositionen, men jag vill liksom övriga talare uttala min tillfredsställelse över att vi i utskottet kommit fram till ett gemensamt förslag till lösning av den här frågan. Under utskottsbehandlingen stod det ganska snart klart att det fanns goda skäl att lägga fram dessa förslag till ändringar för att åstadkomma större rättvisa och jämlikhet.

Det har sagts här att utskottets förslag kanske inte löser alla problem, men det kan inte vara möjligt att utforma bestämmelser av det här slaget så att de täcker alla fall. Man får väl i stället tänka sig att erfarenheten visar om det finns behov av att i framtiden göra kompletteringar av lagen.

I vår motion 1580 har vi också tagit upp frågan om åldersgränsen, men vi har accepterat den skrivning som utskottet kommit fram till och anslutit oss till tanken att den nedre gränsen för att kunna erhålla förtidspensionen bör vara 63 år.

Herr talman! Jag vill med det anförda bara konstatera att vi i utskottet är fullt eniga om det betänkande som utskottet lagt fram för kammaren, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! De möjligheter som öppnades genom riksdagens godkännande av propositionen 66 år 1970 innebar att äldre arbetstagare av arbetsmarknadsmässiga skäl kunde erhålla förtidspension. En erfarenhet som vunnits sedan beslutet kommit i tillämpning visar en markant ökning av antalet förtidspensionerade i åldrarna 63–66 år.

Erfarenheterna visar emellertid också att bestämmelserna om villkoren för att erhålla förtidspension kom att tolkas olika av myndigheterna. Möjligheten att erhålla förtidspension på endast arbetsmarknadsmässiga indikationer framstod i vissa fall inte klart. Samtidig förefintlighet av medicinskt handikapp har som regel krävts för att man skulle kunna erhålla förtidspension. Enligt förslag i förevarande proposition, nr 55 år 1972, skulle det bli möjligt att bortse från den medicinska prövningen och medge förtidspension av allenast arbetsmarknadsmässiga skäl.

En hake i villkoren som kunde ha uteslutit betydande grupper från möjligheten att erhålla förtidspension är bestämmelsen i propositionsförslaget att medlemmar i erkända arbetslöshetskassor som uppburit ersättning från dessa den längsta tid ersättning kan utgå är berättigade till förtidspension, om villkoren uppfylls i övrigt.

Med anledning av att vi tidigare i år har haft en vpk-motion, motionen 187, där vi har krävt pension redan vid 60 år för vissa tunga och hälsofarliga yrken, t. ex. gruv-, skogs-, järnbruks-, byggnads- och stuveriarbeten, och fått den avslagen har vi i detta sammanhang, när vi funnit att dessa grupper skulle kunna komma att stå utanför de här bedömningarna, lämnat in en motion från vpk av herr Hagberg m. fl., motionen 1618, där vi krävt att villkoret med utförsäkring i erkänd arbetslöshetskassa skulle tas bort och att förtidspensionen skulle kunna utgå, om villkoren i övrigt uppfylldes.

Genom att utskottet tillstyrkt yrkandet att den som under 21 månader uppburit omställningsbidrag enligt 102 § arbetsmarknadskungörelsen kan erhålla förtidspension av arbetsmarknadspolitiska skäl har vår motions syften denna gång väsentligen blivit tillgodosedda, vilket vi vill notera med tillfredsställelse.

Jag vill slutligen uttrycka den meningen att pensionering och olika slags understöd inte är den lösning som vare sig arbetstagarna eller myndigheterna bör eftersträva. Det rimliga och riktiga måste vara att alla människor, med någon arbetsförmåga, beredes meningsfyllda sysselsättningar i de delar av landet där de själva vill bo. Såväl sociala och medicinska som samhällsekonomiska skäl talar för en sådan inriktning.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Statligt filmstöd

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:36 angående statligt filmstöd m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:36 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 17 mars 1972 föreslagit riksdagen att till Filmstöd för budgetåret 1972/73 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 299 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:1615 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

dels motionen 1972:1616 av herrar Åkerlind (m) och Werner i Malmö (m) vari hemställdes att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 36 om statligt filmstöd.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1972:1616 till Filmstöd för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett anslag av 1 299 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1615.

Reservation hade avgivits beträffande medelsanvisningen av herr Nilsson i Agnäs (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:1616 skulle avslå propositionen 1972:36.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av fru Ryding (vpk).

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Med vår motion 1615 har vi kritiserat några av de grundläggande principerna för svensk filmpolitik.

Filmavtalet 1963 slöts utan medverkan av de aktiva konstskaparna inom området och med hänsynstagande till framför allt biografbranschens intressen. Vid avtalsrevideringen nu har inte heller filmarbetarnas fackliga organisationer fått delta i förhandlingarna.

Med det särskilda yttrande som jag har fogat till utskottsbetänkandet har jag bl. a. velat understryka det felaktiga i det här förfarandet. Jag har dessutom velat framhålla att de berättigade krav på medverkan i filmpolitikens utformning och medinflytande i de filmpolitiska organen som framförts av filmarbetarna själva måste beaktas i det framtida arbetet. Därför måste också vid en framtida revision av filmavtalet filmarbetarnas fackliga organisationer få ingå som självständig likaberrättigat avtalslutande part.

Det nu reviderade filmavtalet innebär vissa förbättringar, men styrelsens makt blir helt avgörande, medan det s. k. förvaltningsrådet endast får en rådgivande och underordnad roll. Någon bestämmelse om representanter från personalorganisationen i styrelsen finns inte. Styrelsen tillsätts dock av Kungl. Maj:t, och det finns alltså möjlighet att på denna punkt tillmötesgå filmarbetarnas krav och ge deras fackliga organisationer platser i styrelsen, där de också för närvarande har två representanter.

Vårt krav står emellertid fast, att filmarbetarna som likvärdig förhandlingspart måste få delta vid en revidering av avtalet. Det har emellertid från filmarbetarna gjorts gällande att de i propositionen 34 föreslagna ekonomiska medlen, 1,3 miljoner kronor, är trängande nödvändiga och att det nu reviderade avtalets godkännande av Kungl. Maj:t är en förutsättning för att anslå medel. Därför kan vi, med understrykande av att filmarbetarnas organisationer i framtiden bör ges ett verkligt inflytande över filmpolitiken, i dag ansluta oss till propositionen, som innebär ett selektivt stöd med 1,3 miljoner kronor. Detta stöd överensstämmer med förslag som har förts fram av filmarbetarna själva. Det selektiva förhandsstöd som dessa pengar skall användas till måste ses som en riktigare form än den tidigare ersättningen, som utgick i proportion till gruppbiljettintäkterna.

Denna förändring är alltså viktig, och den är också riktig, men fortfarande inriktas filmstödet huvudsakligen på långfilmen. Det innebär att den privatkapitalistiskt dominerade filmbranschen även i fortsättningen kommer att erhålla större delen av filmstödet. Vi anser därför att

reglerna för produktionsstödet bör vidgas till att omfatta även produktions- och distributionsformer som går utöver vanliga biograflångfilmer, t. ex. TV-film, videokassetter och uppsökande film. Den framtida filmpolitiken bör alltså vara sådan att statligt stöd i princip omfattar alla dessa områden.

Jag har alltså inget annat yrkande än utskottets. Men låt mig till sist, herr talman, få uttrycka den förhoppningen att den pågående filmutredningen kommer att lägga fram goda förslag för den långsiktiga filmpolitiken i Sverige vilka inte är begränsade av den snäva intresseavvägning som kännetecknar avtalsrevideringen mellan staten och filmbranschen.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Till kulturutskottets betänkande nr 13 är fogad en reservation av herr Nilsson i Agnäs med anledning av en motion, nr 1616, i vilken yrkas avslag på förslaget om statligt filmstöd. Motionen följs alltså upp i reservationen.

Filmstödet är motiverat av att biljettintäkterna vid landets biografier har sjunkit. I propositionen sägs direkt att detta till stor del beror på TV:s kraftiga expansion. När man har detta för ögonen tycker jag det skulle vara motiverat att ta pengarna därifrån, och därför kunde det vara lämpligt att införa reklam-TV. Den konsekvensen har man emellertid inte dragit. Departementschefen föreslår i stället att staten skall bidra med ett filmstöd på 1,3 miljoner kronor.

Att biografernas intäkter har minskat är jag personligen helt övertygad om beror på att det numera görs sådana filmer att folk inte vill gå och se dem. Det framgår bl. a. av att folk med stort intresse tar emot de några tiotal år gamla filmer som nu visas i TV. När man fått fram ett sådant resultat, måste det vara något fel med nyproduktionen.

Enligt 1963 års filmavtal skall 10 procent av bruttobiljettintäkterna vid biograf, som utöver barnmatinéer ger mer än fem filmföreställningar per vecka, gå till de olika fonder som filmstödet är uppdelat på. Nu föreslås en omfördelning mellan fonderna och en nedtrappning av A-fonden från 20 till 15 procent. Denna nedtrappning skall ersättas med statsmedel, som uppgår till 767 000 kronor för nästa budgetår. Enligt det reviderade avtal, som här redovisas, har man utgått ifrån att staten skall ersätta även den fortsatta avtrappningen från 15 procent ned till 0, vilken skall ske under de kommande åren.

Detta har departementschefen inte tagit ställning till. Om så sker kommer vi när avtrappningen är fullständig enligt de beräkningar som nu har gjorts att få ett filmstöd från staten enbart till den fonden med 3 miljoner kronor per år.

Utöver detta föreslås att Dramatiska institutet skall få 532 000 kronor i statsbidrag, vilket belopp skall avlastas filminstitutet och i sista hand biograferna. Om detta statsbidrag inte införs, tvingas man att på något sätt ta ut beloppet från biograferna. Anledningen till att ett statligt filmstöd begärs är att biograferna inte anses tåla en sådan belastning. Då kan man fråga sig varför biograferna går så dåligt. Här kommer TV och intresset för de filmer som produceras med som främsta orsaker.

Man kan fråga sig om vi verkligen skall bevilja nya statsbidrag så fort

någoting i samhället inte lönar sig. Jag tror att vi måste tänka efter. I reservationen av herr Nilsson i Agnäs heter det: "Den viktigaste förutsättningen för att den svenska spelfilmen skall kunna fortleva är att den genom sin konstnärliga kraft och sitt värde kan attrahera och behålla sin publik och att den kan förmedla berikande upplevelser. Detta kan snarare än statligt stöd garantera den svenska filmens fortsatta existens som kulturfaktor i samhället."

Jag tror att just det sista som sägs är alldeles riktigt. "Detta kan snarare än statligt stöd garantera den svenska filmens fortsatta existens som kulturfaktor i samhället", att man kan visa sin egen inneboende kraft. Det är på detta sätt företagsamhet över huvud taget fungerar. Man måste kunna visa att man producerar varor och tjänster som folk vill ha.

I reservationen heter det att mycket talar enligt utskottets mening för att andra distributionsformer än biograferna i framtiden kommer att få större betydelse. Jag tror att det är riktigt. Då kommer naturligtvis TV in som den största faktorn. Skall man stödja den här verksamheten utanför den ordinarie och som jag ser det riktiga vägen genom biografintäkter, måste man söka det stödet hos TV som har bidragit till minskade intäkter genom att folk i stället sitter hemma och tittar på TV. Den viktigaste och principiella frågan är om vi skall införa nya bidrag så fort någoting inte lönar sig. Vad får det för konsekvenser? Så kan vi ju bara inte fortsätta.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Nilsson i Agnäs.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Det föreslagna statliga filmstödet som vi nu behandlar omfattar 1 299 000 kronor för budgetåret 1972/73. Dessa pengar är avsedda att användas till en fri konstnärlig utveckling av svensk långfilm som skall visas på biograferna för stor publik.

Som herr Åkerlind framhöll har emellertid denna publik minskat under senare år, och TV utgör en betydande orsak till denna minskning. Filmbranschens ekonomiska situation har blivit allt sämre, vilket inte är något unikt för vårt land. Samma sak kan noteras i t. ex. Japan, Västtyskland, USA och England. Den internationella filmkrisen har också bidragit till ekonomiska svårigheter för svensk film genom att man inte nu som tidigare kan exportera film.

Den främsta orsaken till publikbortfallet på biograferna torde emellertid få sökas i TV:s utbredning och det ökade programutbudet där. TV har tagit upp konkurrensen med andra fritidsaktiviteter och den är också ett medium för film. TV har, som herr Åkerlind nämnde, utbud av äldre svensk långfilm som tydligen många människor gläds åt att se.

Nu har utskottet instämt i vad som uttalas i propositionen, att det finns risk för att en betydande konstnärlig tradition på filmområdet går till spillo liksom för att tekniska och personella resurser skingras. Då vi inom utskottsmajoriteten önskar att svensk konstnärlig film produceras, eftersom vi anser den vara en viktig kulturfaktor i det moderna samhället, har vi tillstyrkt propositionen. Enligt utskottets mening är det angeläget att vidmakthålla den tradition som finns på det här kulturområdet. Det är enligt utskottets mening anledning att slå vakt om den traditionen, och

vi betraktar den som ett nödvändigt inslag i kulturpolitiken.

Herr Nilsson i Agnäs har reserverat sig i utskottet och herr Åkerlind har här talat för reservationen. Jag noterar emellertid att herr Nilsson i Agnäs skrivit följande i sin reservation: "Otvivelaktigt är det från kulturpolitisk synpunkt av vikt att produktionen av svensk konstnärlig film vidmakthålles." Det är alltså inte på den punkten meningarna går isär.

I reservationen står det vidare: "Den viktigaste förutsättningen för att den svenska spelfilmen skall kunna fortleva är att den genom sin konstnärliga kraft och sitt värde kan attrahera och behålla sin publik och att den kan förmedla berikande upplevelser." Detta är en vacker tanke, skulle jag vilja säga. Men jag är övertygad om att den inte håller inför den kalla verkligheten. Det kan beklagas, men det är ändå så. Riskens är att om staten inte lämnar bidrag så får vi färre kvalitetsfilmer. Genom det reviderade avtalet har vi nu kommit fram till att en särskild fond skall lämna förhandsstöd för svenska långfilmer. På det sättet erhålles produktionslån och produktionsgarantier.

Herr Åkerlind frågar vart det tar vägen om samhället skall lämna bidrag så snart någonting inte är ekonomiskt lönande. Ja, men vart tar det vägen om vi inte lämnar något stöd? Vi kommer inte ifrån att om vi vill ha en produktion och en visning av svensk konstnärlig film, då måste vi också enligt min mening vara beredda på att ge den filmproduktionen stöd. Detta är ett decentraliserat kulturutbud genom att det är möjligt att visa filmerna på många platser i landet där människorna har tillfälle att ta del av denna konstyttring.

Hur man i den här diskussionen kan få in reklam-TV och därifrån kräva pengar det kan jag inte klara ut. Vi har nu att behandla en proposition som gäller frågan om ett direkt anslag för statligt filmstöd. Naturligtvis kan man då tala om konststartens egen ekonomiska bärkraft – den är värdefull. Men hur skulle vi kunna få t. ex. Operan att bli ekonomiskt bärkraftig? Vi vill ändå inte vara den förutan. Vi vill inte heller vara utan konstnärligt värdefull film. Därför har vi inom utskottsmajoriteten tillstyrkt propositionen.

Beträffande fru Rydings yttrande vill jag fatta mig rätt kort. Hon har anslutit sig till utskottets yrkande, men hon anser att filmarbetarna skulle ha större inflytande. Nu förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t tar upp de synpunkter som framförts av filmarbetarnas fackliga organisationer. I betänkandet har vi skrivit på ett sådant sätt, att man har anledning att förvänta att så sker.

Utskottet har för övrigt ingen anledning att anta annat än att regeringens drive för större personalinflytande i olika verksamheter även skall komma till uttryck i filminstitutets styrelse. Vi har alltså inte ansett att personalen skall utestängas, men man bör i detta sammanhang komma ihåg att i förvaltningsrådet ges möjligheter att ge filmarbetarna representation. Detsamma gäller också i den nya fondstyrelsen.

Filmarbetarna är alltså, som sagt, inte bortglömda, men vi har inte nu velat gå längre än till att förutsätta att de synpunkter som är framförda också skall bli beaktade.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Herr Mattsson i Lane-Herrestad talar i detta ärende, som gäller filmen och biograferna, om ett decentraliserat kulturutbud, men jag vill peka på att det väl förekommer en ännu större decentralisering i televisionen, genom vilken visningen är decentraliserad till varje hem.

Herr Mattsson frågar också hur man kan komma in på frågan om reklam-TV i detta sammanhang. Då undrar jag hur man kan komma in på frågan om Operan i filmsammanhang. Jag tycker att man då har kommit ännu längre bort från ämnet. Sveriges Radio-TV borde betala en rimlig ersättning för att få visa filmer, eftersom man därigenom drar folk från biograferna. Det är därifrån pengarna skall tas, om filmproduktionen inte går ihop – inte genom statsmedel. Det finns alltså i detta liksom i många övriga fall andra vägar att gå än att tillgripa statsbidrag.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! När det gäller möjligheterna till ett decentraliserat kulturutbud genom filmen vill väl ingen bestrida att det finns en oerhörd mängd av biografier, där man kan se film. Och det är väl en väsentlig skillnad mellan att se en film på en biograf och att se den på TV. För övrigt krävs det en helt annan teknik för att producera pjäser i TV än för att producera filmer, som skall visas i en stor lokal.

Herr Åkerlind undrar vidare hur man kan komma att tala om Operan i detta sammanhang. Jag har sagt att det inte är möjligt för oss att i alla avscenden få de olika kulturyttringarna ekonomiskt självbärande och att det därför behövs ett statligt stöd. Jag tar Operan som exempel på kulturyttringar, vilka man inte vill mista men för vilkas upprätthållande det ändå behövs ett stöd från det allmänna.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nilsson i Agnäs, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nilsson i Agnäs.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion om anslag till driften av Emigrantinstitutet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Bidrag till driften av vissa privatskolor

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Bidrag till driften
av vissa privat-
skolor*

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 15 i anledning av propositionen 1972:1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till bidrag till driften av vissa privatskolor jämte motioner.

I propositionen 1972:1 bilaga 10 hade Kungl. Maj:t (punkten D 26, s. 253–255 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 17 080 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats
motionen 1972:498 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu var i fråga,

motionen 1972:1112 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c, s, fp, m) vari hemställts att riksdagen

1. beslutade i enlighet med skolöverstyrelsens förslag att statsbidrag till Mariannelundsskolan skulle utgå i vad avsåg grundskolans högstadium och gymnasieskola,

2. hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag syftande till att beräkningsgrunden för anslaget till Mariannelundsskolan uppräknades så att anslaget kom i nivå med anslaget till riksinternatskola,

motionen 1972:1123 av herrar Lindkvist (s) och Zachrisson (s),

motionen 1972:1140 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att statsbidrag till Mariannelundsskolan, Restenässkolan och Solbacka läroverk skulle utgå enligt kungörelsen 1964:137,

2. att statsbidrag fick utgå även till treårig gymnasieskola vid Mariannelundsskolan,

3. att statsbidrag fick utgå till tvåårig social linje av gymnasieskolan vid Höglandsskolan.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1140 i vad avsåg statsbidrag till Solbacka läroverk,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1140 i vad avsåg statsbidrag till Restenässkolan,

3. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:1112 och 1972:1140 i vad avsåg statsbidragsgivningen till Mariannelundsskolan,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1112 i vad avsåg utredning om statsbidrag till Mariannelundsskolan,

5. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:1123 och 1972:1140, sistnämnda motion i vad avsåg statsbidrag till Höglandsskolan,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:498 i vad avsåg vissa åtgärder för enskilda skolor,

7. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:1112, 1972:1123 och 1972:1140, motionerna i vad

Onsdagen den
3 maj 1972

*Bidrag till driften
av vissa privat-
skolor*

avsåg medelsanvisningen, Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 17 080 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bidrag till Restenässkolan av herrar Nordstrandh (m) och Johansson i Skärstad (c) samt fru Sundberg (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen beträffande statsbidrag till Restenässkolan med bifall till motionen 1972:1140 i denna del beslutade att statsbidrag fr. o. m. läsåret 1972/73 skulle utgå enligt kungörelsen 1964:137,

2. beträffande bidrag till Mariannelundsskolan av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herr Jonsson i Alingsås (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen beträffande statsbidrag till Mariannelundsskolan med bifall till motionen 1972:1140 och i anledning av motionen 1972:1112, båda motionerna såvitt nu var i fråga, beslutade att statsbidrag fr. o. m. läsåret 1972/73 skulle utgå till såväl grundskolans högstadium som gymnasiedelen enligt kungörelsen 1964:137,

3. beträffande anslagsbeloppet

a. av herrar Nordstrandh (m), och Johansson i Skärstad (c) samt fru Sundberg (m) som vid bifall till reservationen 1 ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:1140 samt med avslag på motionerna 1972:1112 och 1972:1123, motionerna i vad avsåg medelsanvisningen, till Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 17 230 000 kronor,

b. av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herr Jonsson i Alingsås (fp), som vid bifall till reservationen 2 ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:1112 och 1972:1140 samt med avslag på motionen 1972:1123, motionerna i vad avsåg medelsanvisningen, till Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 17 280 000 kronor,

c. av herrar Nordstrandh (m) och Johansson i Skärstad (c) samt fru Sundberg (m), som vid bifall till reservationerna 1 och 2 ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:1112 och 1972:1140 samt med avslag på motionen 1972:1123, motionerna i vad avsåg medelsanvisningen, till Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 17 430 000 kronor.

Onsdagen den
3 maj 1972

*Bidrag till driften
av vissa privat-
skolor*

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Solbacka läroverk i Daga kommun, Mariannelundsskolan i Eksjö kommun och gymnasiedelen av Restenässkolan i Uddevalla kommun är de enskilda skolor eller privatskolor som har det lägre statsbidraget på kronor 6:50 per elev och dag av läsåret. Övriga enskilda skolor av samma typ har ett högre statsbidrag som uppgår till i genomsnitt 85 procent av skolornas bidragsunderlag.

Av huvudmännen för de tre missgynnade skolorna har Stiftelsen Solbacka läroverk med Södermanlands läns landsting träffat en preliminär överenskommelse om att verksamheten vid Solbacka läroverk avvecklas med början den 1 juli 1972 och att landstinget övertar anläggningarna för att där driva annan verksamhet. Hemställan i motionen 1140, följdmotion till partimotionen 498, om att det högre statsbidraget skall utgå till Solbacka läroverk får därmed anses ha förfallit och kvar står endast hemställan om att Mariannelundsskolan och Restenässkolan skall få det högre statsbidraget.

Utskottet avstyrker kortfattat denna förhöjning, som dock måste betraktas som både rimlig och rättvis. Det finns ingen anledning till att dessa båda skolor som de enda skall behöva arbeta under hårdare ekonomiska villkor än andra motsvarande enskilda skolor. Villkoren är svåra nog ändå.

Det är alltså mycket angeläget att skolorna gives bidrag som bättre säkrar deras fortsatta existens, verksamhet och utvecklingsmöjligheter.

De enskilda skolorna är som vi ofta framhållit från moderat håll att betrakta som värdefulla komplement till det allmänna skolväsendet som har kommunal huvudman. Skolorna får inte riskera att kvävas genom otillräcklig anslagsgivning.

I motionen 1140 begäres även statsbidrag till tvåårig social linje vid Högländsskolan i Stockholm. Nu pågår emellertid som utskottet framhåller överläggningar mellan Stiftelsen Högländsskolan och Stockholms skoldirektion om kommunalisering av skolan. Sannolikt kommer därvid även den framtida organisationen av skolan att tas upp. I avvaktan på resultatet av dessa överläggningar kan hemställan om bidrag till en tvåårig social linje lämpligen vila tills vidare. Vårt krav återkommer därest enighet om formerna för kommunaliseringen inte skulle nås av parterna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 jämte motsvarande reservationer beträffande anslagsbeloppet.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Som nämnts handlar utbildningsutskottets betänkande nr 15 om bidrag till Mariannelundsskolan. Mariannelundsskolan har bedrivit en omfattande verksamhet i 68 år, och många ungdomar har där fått en gedigen utbildning. På senare år har skolan haft en viss social rekrytering. Ungdomar med speciella svårigheter har fått en chans att läsa vid skolan och komma i en ny miljö. Till Mariannelundsskolan utgår innevarande budgetår statsbidrag med 6:50 kronor per elev och läsdag i vad avser grundskolans högstadium men inget bidrag till dess gymnasieskola.

Skolöverstyrelsen och socialstyrelsen har i remissyttranden i samband

Onsdagen den
3 maj 1972

*Bidrag till driften
av vissa privat-
skolor*

med sökt extra statsbidrag till skolan mycket kraftigt tillstyrkt att skolans fortsatta verksamhet säkerställs. Skolöverstyrelsen framhåller i sitt yttrande att den verksamhet som bedrivs av Mariannelundsskolan för elever med anpassningssvårigheter är "ett omistligt inslag i det för övrigt torftiga register av åtgärder som står till buds". "Utän denna resurs skulle samhällets möjligheter att hjälpa den här aktuella kategorin av ungdomar ytterligare reduceras i en situation som redan i nuläget inger oro", säger skolöverstyrelsen.

Socialstyrelsen anser Mariannelundsskolans verksamhet vara ett betydelsefullt alternativ i barnvårdsnämndernas förebyggande verksamhet och anser det vara synnerligen angeläget att skolans fortsatta verksamhet garanteras.

I årets petita för budgetåret 1972/73 tillstyrker skolöverstyrelsen statsbidrag även till Mariannelundsskolans gymnasiedel under motiveringen att skolan alltmer visat sig fylla en viktig social funktion genom att med goda resultat omhändertar elever med grava anpassningssvårigheter. Möjlighet finns visserligen att placera elever i behov av miljöbyte vid riksinternatskolorna men för att omhändertar elever med svårare anpassningsproblem fordras särskilda kurativa och personella resurser. Mariannelundsskolan kan enligt SÖ:s mening erbjuda dessa elever en lämplig miljö.

Väsentligt för Mariannelundsskolans arbete är att den arbetar med små klassavdelningar. Detta medför emellertid avsevärt ökade omkostnader vilka gör skolan absolut beroende av statsbidrag.

Jag finner det anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten nonchalerat SÖ:s och socialstyrelsens förslag – ja, man kan säga att det är inkonsekvent. Det är nämligen inte mer än sju år sedan skolan uppförde ett helt nytt, toppmodernt elevhem för 1,5 miljoner kronor. Av denna kostnad täcktes 91 procent med statsbidrag. Nu helt plötsligt tar staten sin hand från skolan. Uteblir statsbidrag är det omöjligt för Mariannelundsskolan att fullfölja driften i nuvarande form. Detta är att beklaga med tanke på de ungdomar som kunde få hjälp vid skolan. För kommunen innebär det bekymmer, då ett trettiotal personer som är knutna till skolan blir uppsagda.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Också jag vill säga några ord med anledning av reservationen 2 angående bidrag till internatskolan i Mariannelund. Jag skulle i stort sett vilja instämma i vad herr Johansson i Skärstad just har sagt.

Mariannelundsskolan är ju en ganska gammal skola – den grundades redan 1904 – och har till huvudman en stiftelse vars styrelse utses av länsstyrelsen och landstinget i Jönköpings län, Linköpings domkapitel och stiftsråd, Eksjö kommun och Hässleby församling. Från denna stiftelse får man givetvis bidrag men inte i sådan utsträckning att skolans behov täcks.

Som vi hörde är det ett växande antal ungdomar med psykiska svårigheter och med alkohol- och narkotikaproblem som har sökt sig till

skolan. Åtskilliga barnvårdsnämnder, inte minst i Stockholmsregionen, har utnyttjat skolans resurser. Skolan utgör för studiebegåvade ungdomar ett utmärkt alternativ till institutioner som barnhem, ungdomshem och ungdomsvårdsskolor.

Som redan framhållits har såväl skolöverstyrelsen som socialstyrelsen uttalat sig synnerligen positivt om de möjligheter som skolan har att hjälpa ungdomar till rätta genom den undervisning som ges där. Man kan säga att skolöverstyrelsen och socialstyrelsen är rörande eniga om att ett statsanslag bör utgå även till gymnasiedelen av denna skola. Men vad man inte tycks veta är varifrån pengarna skall tas. Med de regler som gäller för de anslag som man förfogar över anser man sig inte ha någon möjlighet att ge bidrag till denna skola. Mariannelundsskolan är inte med bland de internatskolor som enligt riksdagsbeslutet 1970 skall inrättas som riksinternatskolor. Inte heller är nu gällande bestämmelser för statsbidrag till nykterhetsvård och narkomanvård tillämpliga för den verksamhet som Mariannelundsskolan bedriver.

Det tycks alltså ligga vissa formella skäl i vägen för att myndigheterna skall kunna vidta en åtgärd som både skolöverstyrelsen och socialstyrelsen finner synnerligen angelägen. I ett sådant fall bör det vara riksdagens uppgift att genom ett positivt beslut i denna anslagsfråga göra det möjligt för skolan att måhända rädda fler unga människor till en normal samhällstillvaro. Det skulle troligen också på sikt innebära en ekonomiskt lönsam investering. Åtskilliga barnvårdsnämnder skulle dra en suck av lättnad. Enbart Stockholms barnvårdsnämnd har årligen placerat ett tiotal ungdomar på Mariannelundsskolan. De flesta av dem har varit i åldern 14–16 år när de kommit dit och de har sedan stannat där några år framåt.

Härtill kommer sysselsättningsfrågan. Skolan är beroende av anslaget, och ca 30 personer är preliminärt uppsagda i avvaktan på beslut i anslagsfrågan. Landstingets förvaltningsutskotts ordförande, som tillika är ordförande i skolans styrelse, ser med mycket stort bekymmer på en sådan utveckling. Skolan ligger i avfolkningsområdet i östra delen av Jönköpings län, där en avtappning av arbetstillfällen även av denna storleksordning är ordentligt kännbar.

Även om riksdagen i dagens ekonomiska läge har all anledning att hålla hårt i penningpungen, bör sparsamheten inte gå ut över en verksamhet som är av så väsentlig betydelse som Mariannelundsskolans. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 vid utbildningsutskottets betänkande nr 15.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Lothigius (m), Wirtén (fp), Björck i Nässjö (m), Taube (fp) och Sjöholm (fp).

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Den här frågan har behandlats av riksdagen flera år. Förra året och året dessförinnan hade riksdagen en ganska omfattande debatt om statsbidragsgivningen till Restenässkolan och till Mariannelundsskolan. Det finns inte anledning för mig att upprepa vad som då

Onsdagen den
3 maj 1972

*Bidrag till driften
av vissa privat-
skolor*

blev sagt, utan jag kan konstatera att utskottet inte finner att nya omständigheter har tillkommit under de två senaste åren som motiverar ett annat ställningstagande än det riksdagen tidigare har gjort.

Jag vill dock rätta ett missförstånd. Herr Johansson i Skärstad sade, med instämmande av fröken Hörlén, att staten nu tar sin hand från Mariannelundsskolan. Det är naturligtvis alldeles fel att säga så. Det bidrag som skolan får avser icke utskottet att staten skall ta ifrån den. Den här debatten gäller om vi skall utvidga statsbidragsgivningen till skolan eller inte, och det är på den punkten riksdagen tre fyra år har sagt nej. Det bidrag som Mariannelundsskolan hittills har fått kommer den att få även försättningsvis. Det skadar kanske inte att erinra om att de fyra riksinternatskolor som riksdagen har inrättat reduceras till tre därför att en av dem - Viggbyholmsskolan - lägger ned sin verksamhet eftersom det inte finns elever tillräckligt. Och inte ens de andra tre skolorna har tillräckligt med elever. Att i en situation då riksinternatskolorna inte är fullbelagda utvidga statsbidrag till andra privata skolor för att de skall syssla med verksamhet i stort sett likadan som den som riksinternatskolorna bedriver kan icke vara motiverat.

Restenässkolan har inte bett om mera pengar än den har, och därför finns det ingen anledning för riksdagen att nu gå längre än Kungl. Maj:ts vars förslag överensstämmer med vad Restenässkolan själv har önskat.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! När jag sade att staten tar sin hand från Mariannelundsskolan syftade jag på att med det bidrag skolan har i dag kan den inte fortsätta; personalen har redan sagts upp. Då man inte vill ge bidrag till gymnasiedelen kan skolan alltså inte arbeta vidare, och det är detsamma som att man tar sin hand från den.

Sedan skulle jag vilja fråga herr Alemyr när det gäller riksinternatskolorna: Har de inte fullbelagt för närvarande? Jag har hört att de skulle ha det. Vart skall då dessa elever ta vägen?

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Herr Alemyr tycks anse att man skulle kunna hänvisa socialt missanpassade elever till de riksinternatskolor som finns. Jag skulle vilja fråga vilka av dessa riksinternatskolor som verkligen har specialiserat sig på den här sortens ungdom som Mariannelundsskolan har ägnat sig åt. Det är en avsevärd del - 30 à 35 procent - av skolans elever som hör till den socialt missanpassade ungdom som man inte har samma möjlighet att ta ansvar för vid riksinternatskolorna.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Herr Alemyr efterlyste nya motiv för höjningen av statsanslaget till de här två skolorna som vi nu debatterar. Det nya motivet - och det kommer åter och åter med förnyad kraft - är att med hänsyn till kostnadsutvecklingen för skolorna kan vi inte fortsätta att upprätthålla skillnaden mellan det lägre och det högre statsanslaget. Det

finns inga sakliga skäl som motiverar att en enskild skola får ett högre statsbidrag med 85 procent av den statsbidragsgrundande kostnadsdelen och en annan skola av samma typ, med samma insats osv., får det lägre bidraget med 6:50 per elev och läsår. Det är en helt konstlad skillnad i bidragsgivningen som numera är uteslutande av historiskt intresse.

De två skolor som är kvar bör faktiskt, med hänsyn till kostnader och annat som jag nu anfört, få det högre bidraget. Det är den möjlighet dessa skolor har att fortleva. Och ingen vill väl att de skall läggas ned – jag tror inte någon här i kammaren vill stiga upp och säga att det är önskvärt.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Får jag svara herr Johansson i Skärstad att enligt uppgifter som jag har inhämtat är det i riksinternatskolorna icke för närvarande fullbelagt.

Till fröken Hörlén vill jag säga att när riksdagen fattade beslut om riksinternatskolor, bestämde riksdagen att tre typer av elever skulle vistas i dem – dels utlandssvenskarnas barn, dels s. k. glesbygdsungdomar, dels också socialt missanpassad ungdom. Riksdagen har alltså beslutat att de kategorier ungdomar som det här talas om skall tas emot vid riksinternatskolorna.

Med hänvisning till att det sålunda finns platser lediga är det icke motiverat att utvidga statsbidragsgivningen till de två privata skolor vi nu talar om.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! När det gäller att ta hand om den socialt missanpassade ungdomen är det av väldigt stor betydelse att man har en personal som är speciellt lämplig för en sådan uppgift. Skolöverstyrelsen och socialstyrelsen har sagt ifrån att de anser att Mariannelundsskolan på det området är mycket väl tillgodosedd.

Man kan naturligtvis snabbt göra slut på en sådan skola som Mariannelundsskolan och det arbete som den utför, men det är svårare att bygga upp en ny skola med den personal, de traditioner och med hela den inställning till ungdomen som man sedan gammalt har vid Mariannelundsskolan. Jag har väldigt svårt att tänka mig att det klientel som man har kunnat finna en trygg plats för på Mariannelundsskolan så lätt skulle kunna absorberas av övriga skolor i samhället.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Fröken Hörléns beskrivning av vilken lärartyp som behövs för sådan här verksamhet tror jag är riktig. Men det finns ingenting som stöder påståendet att lärarkåren vid t. ex. Grännaskolan inte skulle ha samma kapacitet som den lärarkår fröken Hörlén nu hänvisar till. Jag tycker det är ett ganska allvarligt angrepp mot de lärargrupperna att vilja hävda att de inte skulle kunna vara ägnade att ta hand om den här typen av ungdom.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

*Bidrag till driften
av vissa privat-
skolor*

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	226
Nej	—	74
Avstår	—	10

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	160
Nej	—	147
Avstår	—	2

Punkterna 4--7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 21 i anledning av propositionen 1972:1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till utrustningsnämnden för universitet och högskolor jämte motion.

Onsdagen den
3 maj 1972

Anslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor

I propositionen 1972:1 bilaga 10 hade Kungl. Maj:t (punkten E 3, s. 278–281 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid utrustningsnämnden för universitet och högskolor inrätta en tjänst som byråchef i Ce 1,
2. till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 2 363 000 kronor.

I motionen 1972:504 av herr Lundberg (s) hade yrkats att riksdagen beslutade

1. avslå Kungl. Maj:ts hemställan om bemyndigande att vid utrustningsnämnden för universitet och högskolor inrätta nya tjänster,
2. att till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 1 769 000 kronor, vilket innebar en besparing av 594 000 kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:504 i denna del bemyndigade Kungl. Maj:t att vid utrustningsnämnden för universitet och högskolor inrätta en tjänst som byråchef i Ce 1,
2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:504 i vad avsåg medelsanvisningen till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 2 363 000 kronor,
3. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande provning av dentalmateriel.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är märkligt här i riksdagen: om man begär ett anslag för att klara en nödvändig utgift, så får man sin begäran avslagen av utskottet. Och vill man spara, så kan man vara förvissad om att samma utskott säger nej då också.

Vi har hört finansminister Sträng tala om sparandet och säga att landsting och kommuner måste vara försiktiga med utgifterna under den kommande tiden. Och i går kväll hörde vi herr Helén säga att nu måste vi vara mycket försiktiga med samhällets utgifter. Det där låter ju mycket bra. Men det förefaller som om inget parti i praktiken vill vara med om en rationalisering, som innebär en besparing på några miljoner. I varje fall vill det synas som om utbildningsutskottet inte vill vara med om det i föreliggande betänkande.

Man vill också mycket kritiskt granska den statliga verksamheten. Vi har vid skilda tillfällen funnit att statlig verksamhet medvetet eller av

Onsdagen den
3 maj 1972

Anslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor

okunnighet inte har fullgjort sina uppgifter på det sätt man skulle ha önskat, samtidigt som vi varit medvetna om att den statliga verksamheten måste byggas ut. Nu har jag i en motion visat på ett sätt att spara pengar i utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Det gäller för all del bara litet över 600 000 kronor, men det är ju ändå en bra slant också i stora sammanhang. De pengarna har jag velat spara på utrustningsnämndens inköp för statliga medel, inköp som i sin tur påverkar utgifterna i landsting och kommuner, där man ju har ålagts sparsamhet. Men när jag då har påtalat vissa av de inköp som utrustningsnämnden för universitet och högskolor har gjort, säger utskottet att det gäller ju bara inköp av en del dentalmateriel. Ja, men nämndens upphandling uppgick ju förra året till 68 miljoner kronor. Om nämnden icke kan göra inköp som är affärsmässigt motiverade eller göra en vettig kvalitetsbedömning av materielen har man ju anledning ingripa på detta område såväl som på andra.

Att denna nämnd gör av med 68 miljoner kronor är en sak. Men hur mycket lurar man därigenom landstingen att offra på felaktiga inköp? När statliga inköpare betalar 100 procent eller mer över lägsta anbudspriset och ibland för en sämre vara påverkar detta nämligen de inköp som landstingen gör – och jämväl de som kommunerna gör, förutsätter jag, men det känner jag sämre till. Detta är att slösa med pengar.

Utskottet har tagit upp olika punkter i motionen. Jag skulle vilja börja med att beröra de inköp som gjorts. En kofferdamklammer skall kosta ungefär tre kronor. Nu betalar man åtta kronor. Då har man haft tre personer, en i Stockholm och två i Göteborg, som i ett års tid sysslat med en mycket enkel provning. Jag tog mig före att anlita en ingenjörsfirma med sakkunnig arbetskraft för att få veta hur man skulle utföra det prov man nu använt så lång tid till och betalat så mycket pengar för. Provet kostar just ingenting, och på en minut kan man göra 900 prover. Så många provningar har icke de tre sakkunniga gjort i detta sammanhang. Det gäller här mycket enkla saker. Det behövs bara en mekaniskt kunnig arbetare som gör proven. Varför skall man inte inom en statlig nämnd kunna anlita sakkunnigt folk och inte några högt utbildade personer som över huvud taget inte kan bedöma det hela? Det gäller ju ändå ganska enkla saker.

Jag har haft tillfälle att följa inköpen av amalgam. Utskottet har inte funnit att nämnden gjort några felaktiga inköp. Men varför har man då nu börjat köpa tysk amalgam för 120 kronor mer per kilo än man kan få kvalitetsamalgam för här?

Det som sägs i utskottets betänkande låter ju väldigt vackert; man återger där i stort sett bara vad de som gjort dessa tokiga inköp säger. Och sedan blir det ännu värre. Beträffande provningen av amalgam m. m. talar man om den nya anstalt som skall komma i gång i Norge. Har inte utskottet hört talas om amalgamskandalen i Norge? En mycket lärd person uppgav att man hade gjort en vetenskaplig utredning, och när han pressades på den punkten visade det sig att utredningen var gjord av en firma här i Stockholm som hade intresse i saken. Har inte utskottets ledamöter insett att dentalbranschen befinner sig i den situationen att tandläkarna själva får syssla med affärsverksamhet? Har inte utskottet

Onsdagen den
3 maj 1972

*Anslag till utrustningsnämnden
för universitet
och högskolor*

lagt märke till att alla inköp kan styras genom att man går in för vissa märken?

Det låter mycket vackert när man redovisar utredningarna, men mycket därvidlag är konstigt. Vi har t. ex. upplevt att man skulle rena kvicksilver med hjälp av sämskskinn, men när det felaktiga i det förfarandet påtalades av en sakkunnig slutade man med sämskskinnet. Sedan skulle det köpas silver – första gången bara litet över 15 kg. När anbud begärdes om priser på silver uppfattades det från flera parter som om det gällde rent silver. Det rena silvret kostar 340 kronor per kg enligt det lägsta anbudet, men man köpte för 600 kronor per kg. I det silvret hade blandats in en del föroreningar, och det kunde inte anses som rent silver.

Den aktuella provningen kunde ha gjorts i Sverige för en mycket ringa penning, och jag vet att man kunde få en analys av silvret utförd i Västerås. Sedan har det börjat talas om att man ville ha en viss vara. Om det hade angetts när anbud begärdes skulle det här silvret ha varit billigare än 340 kronor per kg – och i stället gav man 600 kronor per kg för det.

Även om det kan sägas att de olika inköp som gjorts inte är så stora smittor förfarandet ändå av sig. Jag skulle kunna ge en mängd exempel. Jag har gått till väga så att jag har försökt skaffa avskrift på anbud, jag har sett anbudshandlingar och protokoll m. m., och jag har även fått ta del av ingående brev. Trots att det ligger till på detta sätt kommer utrustningsnämnden inte att få anställa en kunnig verkstadsarbetare eller någon som kan göra kvalitetsbedömningar m. m. I stället föreslås att vid nämnden skall anställas höga tjänstemän igen, och det tycker utskottets ledamöter är rimligt.

Det här får inte fortsätta om vi över huvud taget skall bedriva olika slag av verksamhet. Nu föreslås en tjänst i Ce 1, och är man så högt uppsatt måste man naturligtvis ha skrivbiträden m. m. och man måste också ha en byrådirektör eller liknande. Emellertid har det viktiga glömts bort, nämligen att här måste anställas människor som kan utföra ett prov och som vet hur det hela skall fungera.

Anledningen till att jag tagit upp de här frågorna till diskussion är att vi inte kan fortsätta att ha undermålig granskning av varor när det gäller inköp som är ganska betydande. Det är också märkligt att utskottet inte har tagit hänsyn till vad näringsfrihetsombudsmannen skrivit i de här olika frågorna. Han är medveten om att berörd personal, trots att statsrådet anfört att man skall köpa till lägsta pris och beakta kvaliteten, inte bryr sig om det. Om det beror på okunnighet av dem som skall verkställa upphandlingarna må det vara en sak. Men om det kan mistänkas att det kan vara en medveten okunnighet som tar sig uttryck på ett icke affärsmässigt sätt är det allvarigare.

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte påverka ett enhälligt utskott, det är jag fullt på det klara med. Men nog hade väl utskottet ändå kunnat försöka sätta sig in i den här frågan. Vi löser inga problem med det nya institutet i Norge. Det kostar en massa pengar. Vi har en statlig provningsanstalt. Varför använder man inte den? Varför kan vi inte gå till våra industrier som har mycket bra utrustning på det här området och

Onsdagen den
3 maj 1972

Anslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor

låta dem klara det hela? Måste man köpa dyr apparatur för att tre vetenskapsmän skall hålla på ett år och prova det hela?

Sedan en annan sak. Vi skall genomföra en tandvårdsförsäkring. Hur skall vi klara utgifterna i samband därmed om vi inte lär de här gossarna som sysslar med tandvård m. m. att även forska och finna andra vägar? 1942 tillsatte medicinalstyrelsen en sakkunnig som skulle pröva biologisk forskning och tillämpning i ett försök i Göteborg. Men när det visade sig att man kunde gå andra vägar än att borra sönder tänderna på barn, stoppade man plötsligt det hela. Lika väl som vi inom plastikkirurgin har kunnat visa upp möjligheter till en ny operativ ordning är det ändå så, att tandemaljen är levande. Varför inte då sätta in en biologisk forskning, så att vi i stället för att borra sönder tänderna kunde försöka bota?

Nu har jag sett — jag vet inte vem som står bakom det — att man skall plastbehandla tänderna. Jag misstänker att någon av tandläkarhögskolornas gossar står bakom det också. Men jag hoppas verkligen att man inte skall ge pengar till en sådan verksamhet. Tänk om vi kunde slippa skojet på den här marknaden. Sedan skulle det vara önskvärt att någon läkare sade ifrån beträffande tokeriet med tandkräm m. m. och en del andra saker, därför att tandvården kostar landstingen, staten och kommuner så mycket pengar att vi måste sluta med hela denna underliga verksamhet som tilläts pågå i olika sammanhang.

Ja, herr talman, jag skulle ha önskat att utskottet hade gått på en positiv skrivning men för att understryka hur betydelsefullt jag anser att det är att vi skall få någon ordning på inköpen även när det gäller staten yrkar jag bifall till min motion.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Utskottet har inte sparat någon möda när det har gällt att behandla herr Lundbergs motion. Den var nämligen ganska uppseendeväckande. Den innehåller en rad grava anklagelser mot utrustningsnämnden för universitet och högskolor.

Utskottet sände därför motionen på remiss till utrustningsnämnden själv, till universitetskanslersämbetet och till riksrevisionsverket. Vi har i vårt betänkande mycket utförligt redovisat remissvaren. Om man skall sammanfatta dem kan man göra det mycket enkelt: de påvisar att herr Lundbergs motion är illa underbyggd i vad gäller fakta och hämtar sin exemplifiering från erfarenheter av annan upphandling än den som utrustningsnämnden svarar för. De allvarliga beskyllningarna mot nämnden och dess tjänstemän som nu har upprepats saknar grund. I övrigt har utskottet påpekat att riksdagens revisorer för närvarande undersöker, om den statliga och statsunderstödda tandvårdens upphandlingsverksamhet bedrivs i ändamålsenliga former och i enlighet med gällande bestämmelser. Herr Lundberg har satt in sin attack på fel punkt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s).

Nr 72

Onsdagen den
3 maj 1972

Anslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor

Herr talman! Det låter bra att säga att jag sätter in attacken på fel punkt, men var skall jag sätta in den? Jag har nämligen sagt, både i min motion och här, att de personer som utrustningsnämnden anlitar för att sköta denna verksamhet icke fullgör detta arbete under det ansvar som man har rätt att kräva. Tyvärr måste jag säga att sedan jag gått igenom handlingarna — och jag kan försäkra utskottets talesman att jag har mycket handlingar hemma som jag har gått igenom, men dem släpar jag inte med mig hit — tycker jag det är rena rama underligheten att man kan tillåta att för inköpsverksamheten används sådan arbetskraft som icke kan fullgöra de inköp som skall verkställas. Jag har åtminstone fått den uppfattningen, i varje fall inom Kooperationen, att anbud skall lämnas och att den som begär anbudet skall kunna ange vilken kvalitet, hållfasthet etc. som önskas. Kan det då vara rimligt att man när det gäller dessa enkla tandvårdsverktyg, som inte är större än en klädnyppa, icke angett några som helst värden? Det märkliga inträffar också att vi har *ett* uttalande från Göteborg och *ett annat* från Stockholm, och när man sedan sätter den ingenjörsfirman på ärendet får man svaret: De här sakkunniga har ju egentligen bara vänt på saken, eftersom det de påstår vara riktigt är fel. — Vad skall man tro då?

Vidare talas det om att man skall ha biologisk forskning, men vad har gjorts? Jo, man har kommit underfund med att den metall som ingår i dentalmaterialet — som för all del är rostfritt — skulle "rugga" vid sterilisering i autoklav när den kom upp till 120°C, trots att metallens smältpunkt ligger över 1 800°. Då undrar man vad man skall tro. Varför kan inte tandläkarna vid våra olika institutioner sköta om *tänderna* och låta människor som känner till materiel etc. göra *inköpen*? Nu skall det anställas ytterligare några höga tjänstemän, men i stället skulle vi kunna betala en duktig mekaniker, som man kunde lita på, en hygglig lön för arbetet med dessa inköp. Det har kommit in någon sorts högfärd i hela vårt utbildningsväsende och en tro på att den som har en fin titel eller ett högt betyg kan allting, men detta är ju fel när det gäller praktiska saker. Jag hoppas verkligen att samhället ser till att det blir en ändring på detta förhållande.

Eftersom finansministern har utlovat att han skall följa utvecklingen i både landsting och kommuner och givetvis även i staten och vi även har hört representanter för alla partier — i går kväll hörde vi herr Helén — glatt säga, att nu skall vi spara på alla håll, vore det väl rimligt att vi började med det någonstans. Jag kan försäkra herr Wikström att jag är fullt på det klara med att man inom utbildningsnämnden inte kan särskilt mycket om det här, men de tjänstemän som man har anställt och ger en mycket hög lön bör kunna åtminstone det mest elementära, som vilken verkstadsarbetare som helst kan klara på en kort stund. Vi kan inte slösa med arbetskraft och pengar som man har gjort på detta område.

I detta anförande instämde herr Sjönell (c).

Onsdagen den
3 maj 1972

Anslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall bespara kammaren en replik i sak på det herr Lundberg har sagt.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det kanske skulle ha varit riktigare om herr Wikström kunde anföra något i sak. En attityd av typen "den här saken angår mig inte" kostar svenska folket och skattebetalarna oerhört mycket pengar. Värre är dock att vi har en dålig tandvård och vi får än större besvärligheter den dag vi skall genomföra en tandvårdsförsäkring. Om vi inte gör något på detta område, är jag rädd för att vi kommer att få utgifter som överstiger vår förmåga.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 504 av herr Lundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 504.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

§ 14 Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 15 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 19 och 20 samt utbildningsutskottets betänkanden nr 17–20 i nu angiven ordning uppföras närmast efter jordbruksutskottets betänkande nr 19.

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 0.01.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert